

**Mizauld, Antoine. Artificiosa
methodus comparandorum
hortensium fructuum, olerum,
radicum, uvarum, vinorum, carniū &
juscūlorum quæ corpus clementer
purgent, & variis morbis, absque ulla
noxa & nausea, blande succurrant.
Autore Ant. Mizaldo Monluciensi,
medico.**

*Lutetiæ. Ex officina Federici Morelli typographi regii.
M. D. LXXV. Cum privilegio., 1575.*

Cote : BIU Santé Pharmacie RES 12068 (4)

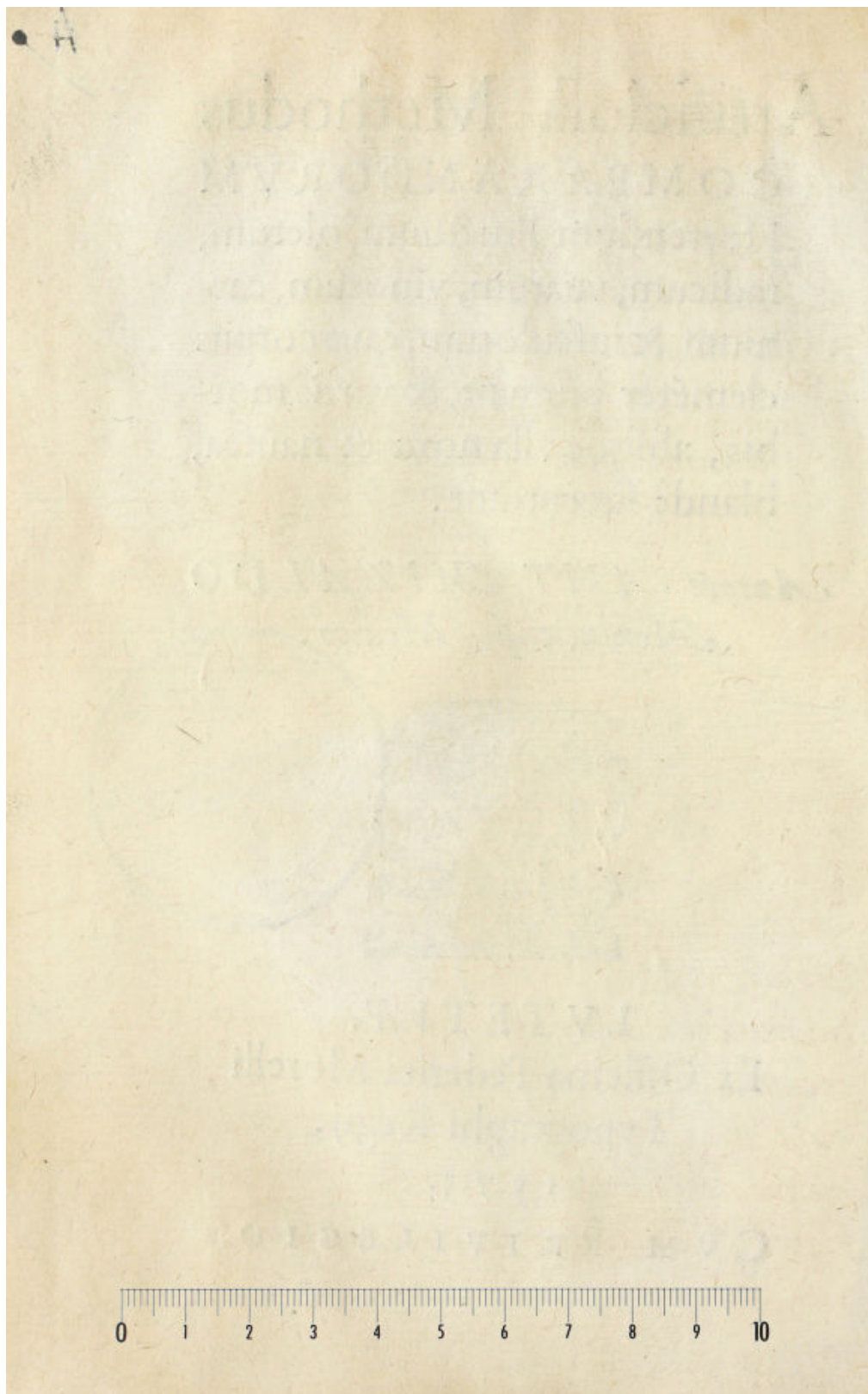
4

Artificiosa Methodus
COMPARANDORVM
Hortensium Fructuum, olerum,
radicum, vuarum, vinorum, car-
nium & iusculorum, quæ corpus
clemēter purgent, & variis mor-
bis, absque vlla noxa & nausea,
blandè succurrant.

Autore ANT. MIZALDO
Monluciensi, Medico.

LVTETIÆ.
Ex Officina Federici Morelli
Typographi Regij.
1575.
CVM PRIVILEGIO.

NOBILI ET ERVDITO VIRO
EMONDO DE LAIGE, REGIS IN
supremo Senatu Parisiensi Consiliario,
& Cœnobiorum B. Mariæ de Fon-
tenayo, necnon S. Memmij, & de
Miserayo Abbati, pio iuxtà
ac benefico, A N T O N.
MIZALDVS Mon-
lucienfis,
S. P. D.

Superioribus annis, dum
sedulò mecum retracta-
rem, spectatissime Sena-
tor, idémque Abbas do-
ctissime, quàm turpi se-
culorum consensu exolescat prisca Hor-
torum disciplina, cœpi apud me cogitare,
num aliqua via illi, pro mea tenuitate,
auxiliares manus vtcunque possem por-
rigere. Cùm itaque in eam cogitatio-

A ij

E P I S T O L A

nem diu, multúmque incubuissem, tandem in animũ induxi meum, compendio aliquo cõcludi posse ac prehẽdi præcipua rerum omnium hortensium capita & secreta, maximè quæ vsui & publicæ utilitati commodant. Quando itaque Diï facientes adiuuare solent, vt scribit M. Varro: & menti bonæ semper occurrit Jupiter, vt est apud Homerum: $\chi\eta\pi\epsilon\rho\iota\kappa\omega\nu$, seu Hortensium historiam, pro exiguo, sic satis, Mercurioli mei genio, quatuor Opusculis methodicis ita contexere satégi, vt Primum, Hortorum curam, auxilia, ornatum, & secreta quamplurima ostenderet: Secundum, auxiliares & medicas eorundem utilitates percurreret: Tertium, varias Insitionum arteis proponeret: Quartum, quod nunc prodit, iucunda & benefica medicandorum hortensium olerum, radicum, fructuum, uuarum, vinorum, & carniũ quarundam artificia explicaret, quæ corpus blâ-
dè pur-

NUNCUPATORIA.

dè purgent, & variis illius morbis clementer succurrāt, absque noxa & tadio.

Hæc Dei Opt. Max. præsidio, sine quo vanæ sunt hominum cogitationes, ubi tandem absoluissem, & conatus nostros hisce in rebus, ut aliis etiam plerisque omnibus, cum alias nationes, tum maximè Germaniam, bonarū literarum & sublimium ingeniorum parentem fecundam, probauisse & laudauisse intellexisset eruditus vir Federicus Morellus, Regius, idemque noster, Typographus, semel atque iterū anno præterito ad me venit, exponens dictorum librorum nostrorum Exemplaria, quotquot penes se habuerat, oppidatim & regionatim, ad unum omnia, auidè à bibliopolis mercatoribus distracta fuisse, & eam ob rem summopere cupere, & enixè rogare, ut per me liberum ei esset, illa eadem denuo incudi literariæ castigatiùs reddere, cum auxesi & accessioneretur earū, quibus

A iij

EPISTOLA

fusè & variè à me illustrata & locu-
 pletata esse nouerat: Non potui, quod
 meum est ingenium, nec pro officio debui,
 viro amico, & in commune bonum rem
 aquā postulanti, ultro non acquiescere.
 Cōmisi itaque, quod dicunt, vela ventis,
 orāmque soluentibus liberis nostris, aut,
 si mauis, libris, bene precatus, eorum
 publicationem eò libentiùs Typographo
 concessi, quòd sciam illos à multis, obuiis,
 ut aiūt, & porrectis expectari manibus:
 Adhæc, quòd rectè intelligam Horten-
 sium cultum & curam, principem par-
 tem esse philosophicæ agriculturæ. Nec
 temerè: prodigij etenim simile haberi
 debet, quòd accidat ut res corporibus
 nostris, vitæque utilitati, & omnium
 incolumitati maximè conueniēs, & quæ
 sine cōtrouersia ac dubitatione proxima
 & quasi consanguinea est Medicinæ,
 usque adeò negligatur, ut ancillulis, &
 media è plebe quibusuis, perfunctoriè, ac
 veluti

NVNCVPATORIA.

veluti per transennam, tractanda committatur: cum olim Regum & principum virorum, ut alibi ostendimus, summo illa fuerit studio & cura non postrema. Sine ludicris artibus, inquit Columella (qui rem hortensem diligenter, si quis alius, tractavit) atque etiam sine causidicis, satis felices olim fuere, futuraeque sunt urbes: at sine agricultoribus, & hortorum colonis, urbeis, ne longius sit eundum, incolentibus, vel non ita procul degentibus, nec consistere mortaleis, nec urbanos & agrestes ali posse, certum est.

Hæc sunt, Senator amplissime, & Abbas prudentissime, quæ me invitaverunt, imò verò impulerunt, ut quatuor iam dicta Hortensium opuscula, castigatiora, auctiora, & ut conferenti cum prioribus liquebit, locupletiora, in lucem denuo exire libenter annuerim: & sub tui nominis clypeo, ceu sub Palladia Ægide, medica hæc Hortensium Arti-

A iiij

EPISTOLA

ficia peregrè proficisci, & per hominum manus volitare, haudquaquam molestè sustinuerim, tibi que candidissimè ac libentissimè deuouerim & obtulerim, tantisper dum meliora & paulò sublimiora tibi meditamur. Dignaberis itaque mei erga te animi μνημόσυνον istud qualecunque, eo vultu eaque manu accipere, qua nuper Hortorum secreta nostra, tibi ex animo nuncupata excipere dignatus es.

Verumenimuerò, morosus quispiam hïc forsitan insurget, méque inflatis buccis, ad conuicia vsque obiurgabit, quòd de tuis virtutibus, autoritate & eruditione, cùm in hac libri nuncupatione tum etiam alterius, ne verbum quidem faciam, præter aliorum morem & modum. Huic responsum velim, id à me consultò factum esse, quòd certò sciam te laudanda multò libentiùs facere, quàm facta fuisse audire: téque malle tacita laudum tuarum cogitatione, quàm publica illarum

rum

NUNCUPATORIA.

rum prædicatione frui: quod prudentis
esse, ecquis sanæ mentis denegabit? Sed
hæc in præsentiarum satis, vel fortasse
plura quàm oportuerit, præsertim apud
occupatissimum Senatorem, quem Deus
Reipubl. & nobis & amicis omnibus
diu incolumem servare dignetur.

Lutetiæ, Calēd. Febr. anno
restitutæ salutis humano
generi, 1575.

LECTORI CANDIDO

ET AMICO.

OGITO frequenter, amice Lector, quâ fiat ut hodie, si aliâs unquam, medica remedia, præsertim quæ composita vocant, in tantum venerint despectû, & tam præsentē nauseam, ut vel solo nomine audito medicamēti cuiusvis necdum visi, aut gustati, ita ex tempore fremant, vomituriant, & impallescant plerique, ut gelidæ videantur mortis imago. An quod in tam multiplicem & multiformem varietatem venerit medicina (quæ, Plinio autore, vna & sola imperantibus imperat) ut, vel leui morbo profligando, herbarum, radicum, seminum, florum, & aliorum, horrendi plerunque gustus & odoris, diuersique generis medicaminû, tota, ut sic dicâ, plaustrea cumulatim, & (si ita licet loqui) farciminatim ac variegatim præscribat, & variè à pharmacopœis miscenda, tribulanda, & ad nauseam usque sumenda exhibeat? cùm olim illa ipsa, vel amplissimo Senecæ testimonio, paucarum herbarum fuerit scientia, quæ in tam variam & tantam alicubi medicamentorum farraginem hodie est progressa, ut, vel ad eorum conspectum
sicuti

sicuti diximus, vel mentionem, aut odorem, vomituriant fere omnes, imò verò derepēte vomant plerique, & nonnunquam per inferiora aluum largiter exonerent, ac si deiectorium pharmacum haussissent: prout ventriculi eorum vis expultrix sursum, vel deorsum irritata fuit. Hinc nimirum, scribit Anton. Guainerius Papiensis medicus exercitatusissimus, se vidisse Ducis Sabaudiaē medicum catapotia ē pharmacopolio domū ferentem, ab illis, solo odore, tam strenuè purgatum, quàm si illamet catapotia deglutiuiisset. Verū enim verò non minùs memorabile quàm admirabile habendum puto, quòd Antonius Musa inter medicos Italiaē celebris, eam in rem de se, necnon de matre, & sorore ad hunc scribit modum. Mihi vsu venit vt dum Colocynthidem tractarem, & præsentibus matre ac sorore illam manibus aperirē, ego solo illius attactu, illaē verò odore, adeò soluti fuimus, vt nullus nostrūm fuerit, cui venter decies magna perturbatione commotus non fuerit. Ex quo mirandum non est si odore pharmacorū quæ huiuscemodi simplicia medicamina violenta, turbulenta, & penè dixerim, venenata admittunt, tactu, nedum odore & gustatu, imò verò cogitatione & apprehensione nonnullos offendant, & in illis deiectorij medicamenti locū obtineant. In quam rem dicam quòd mihi aliquando contigit. Imperaueram cuidam sacrisco catapotia, à quibus summè abhorrebat, nihilominus morbi quo tum prehendebatur status illa feriò exigebat: Cū autem ille medicā nostram schedulam, tota die manu meditabundus gestaf-

set, nihil magis cogitans, quàm illa catapotiorum
 sarcina se posse eximere & liberare, sub vespere
 dum pharmacopœum, urgente morbo, adire
 satageret, ecce, ventris tantâ saburrâ est leua-
 tus, vt postridie letabundus medicam illam scri-
 ptiunculam ad me retulerit, dictitans gestationem
 illius, septenæ purgationis & deiectionis loco ei
 fuisse præcedente nocte, & ob id bellè valere, &
 immensas gratias mihi agere. Audis, Lector candi-
 de, audis, quid cogitatio & apprehensio pharma-
 corum, nedum sapor & odor, in multorum cor-
 pora exerceat. Narrabo aliud quod hisce oculis
 vidi, nimirum hominem eruditum qui quoties
 iter faciebat proxime pharmacopolium in quo
 purgans aliquod pharmacum miscebatur, perce-
 pto eius odore, vix domum reuersus, vsque adeò
 soluta erat aluo, vt id ipsum pharmacum sumpsis-
 se videretur. Notus est mihi itidem alter non
 obscuro loco natus, qui in pharmacopolio quo-
 piam vel tantillum moratus, adeò aluum sibi sen-
 tiebat moueri, vt foras illâ depositurus è vestigio
 exire cogeretur, excitata facultate expultrice à
 viroso & tetro pharmaci cuiuspiam odore, vel
 illius saltem apprehensione, à quo totâ abhorre-
 bat naturâ, id cum plerisque commune habens.
 Sed in his versatum satis: è quibus facilè colligis,
 Lector optime, pharmacorum vsum permultis
 adeò exosum, & præter illorum naturam esse, vt
 mori centies malint, quàm ab eis semel, vt lo-
 quuntur, excarnificari, ob causas priùs enarratas.
 Quod cum animaduernerem, priscorum vestigia
 insequendo, & delicatioribus palatis, exactioris-
 que

LECTORI.

que sensus stomachis inferuiendo, & visui, olfactui ac gustatui omnium obtemperando, præsens hocce Opusculum, ex probatorum placitis concinnatum, auctum & castigatum, multisque locis locupletatum, in commune bonum foras prodire non recusaui. Quod felix faustumque sit precor, & opto.

SUMMA

S V M M A E T P R Æ C I P V A C A P I -
*ta eorum quæ continentur in Libello de medicandis
hortensium materiis, vt corpus blandè & absque
noxa purgent.*

PRÆFATIVNCULA, in qua de officio docti & pru-
dentis medici, cum scopo & instituto Autoris. folio 1.

De eligendis & apparandis materiis, ad hortensium
medicationes idoneis, cum earundem electione, & cata-
logo. folio 2. & seq.

Modus primus medicandi arbores, vt illarum fructus
clementer corpus purgent. Vbi de arborum ad id accom-
modarum electione. fol. 3. & seq.

Modi sex, eam in re admodum pulchri & perfaciles. fol. 5.

Artificia alia ad id, expedita & probata. fol. 6. & seq.

Aliæ arborum medicationes ad effectus alios quam pur-
gandi corpus, summa animaduersione dignæ. fol. 8.

Fructibus arborum odores & sapes quosuis, necnon
etiam colores posse eleganter ac facile comparari. fol. 9.

Arbores duæ valde admirabiles, & fere prodigiosæ,
folio eodem, & seq.

De collectione, repositione, custodia, & vsu fructuum
medicamentosorum, & aliis in Dendriatria obseruandis.
folio 10. & seq.

Quomodo fructus tam æstiu, quam autumnales, iam
decerpti & asseruati, medicamentosi & purgantes eua-
dent. fol. 11. & seq.

Quomodo aliæ hortenses materiæ ab arboribus, deie-
ctorias facultates induent, & sapes ac odores varios ad-
mittent. fol. 13. & seq.

Vites modis variis medicari, vt earum vus, & vina ex iis
expressa, corpus absque molestia purgent. fol. 14. & seq.

Aliæ vitium, vuarum & vinorum medicationes pul-
chræ & ingeniosæ, ad somnum, contra venena, & alia,
folio 16. & sequenti.

Quomodo carnes alitum varij generis, & quadrupedum
minorum medicamentosæ fiant, vt corpus ab excremen-
tis blandè purgare queant. fol. 17. & 18.

C A P I -

CAPITA COMPONENDORVM VINO-
rum quæ corpus variè purgent, ac diuersis morbis
clementer succurrant.

PRAEFATIVNCVLA, vbi de variis antiquorum vi-
 nis factitiis ad diuersos effectus. folio 19.

Vinorum medicamentosorum artificiosæ aliquot con-
 cinnationes, tam per vindemiam, quàm alio quouis tem-
 pore. fol. 19. & seq.

Aliæ eorundem vinorum compositiones, magis trita,
 & à plurimis expertæ. fol. 21. & seq.

Quædam obseruanda, cum in præcedētibus, tum etiam
 sequentibus, pro exacta Oeniatria. fol. 22. & seq.

VINORVM ME-
 dicatorum particulares
 aliquot formulæ & præ-
 fidia, ex Græcis Floren-
 tini Georgicis.

Vinum factitium ex Ro-
 sis, Anetho, & Aniso. fol. 23.

Vinum ex Asaro, Pule-
 gio & Fœniculo. fol. eodē.

Vinū ex baccis Lauri, Pe-
 troselino & Conyza. fol. 24.

Vinum ex Ruta, Fœno
 græco, Hyssopo, & Apio.
 folio eodem.

Vinū ex Absinthio, nec-
 non Thymo. fol. eod.

EX M. CATONE.

Vinum factitiū ad aluum
 mouendam. fol. 24.

Vinū concinnare, si lotiū
 difficilius transibit. eodem.

Vinū ad Ischiadicos. eod.

Vinum ad tormina, & si-
 tinea & lumbrici molesti
 erunt. fol. 25.

Vinum ad dyspepsiam, &
 stranguriam. fol. eodem.

EX DIOSCORIDE.

Vinum Rhodites seu è
 Rosis. fol. 25.

Vinum Absinthites. fo-
 lio eodem.

Vinū Hyssopites. eodē.

Vinum è Betonica. eod.

Vinum è Thymo. fol. 26

Vinum ex Asaro & ex
 Dauco. fol. eodem.

Vinum Saluiatū, & Mar-
 rubiatum. eodem.

Vinum ex Apio, Anetho,
 Fœniculo, & Petroselino.
 folio eodem.

Vinum Granatorū. eod.

EX ARNALDO
Villanouano, & aliis.

Vinum mirabile, pro melancholicis. fol. 27.

Vinum Cardiacum, seu cordiale. fol. eodem.

Vinum Passulatum, vel vuarū Damascenarū. eod.

Vinum Cydonites, siue Cotoneorum. fol. 28.

Vinum Rosmarinatum. fol. 29. & seq.

Vinū obstructions aperiens & melancholicos emendans. fol. 30.

Vinū ad oculos. fol. eod.

Vinum Enulatū. fol. 31.

Vinum Saluiatū, Hyssopites, Fœniculatum, Eryngiatum, Anisatū. fol. eod.

Vinum Rhodites, siue è Rosis. fol. 32.

Vinum Halicacabi siue de Alkekengi. fol. eod.

Vinum Caryophyllatū. folio 33.

Vinū Gramineū. fol. eod.

Vinū Ebulatū, seu ex Ebullo, vel Chamæacte. fol. 33.

Vinum, fœtum in grauidis continens, & steriles ad conceptum preparans. folio eodem.

Vinum Guaiaci, & eius legitima compositio, atque exhibitio. fol. 34. & seq.

Vinum ad præcautionem generationis calculi. fol. 36.

Vinum ad maculas, sordes & defædationes faciei. folio eodem.

Vinum contra ventositates, raucitatē, tussim & asthma. fol. 36. & seq.

Vinum aqueum ad deludendos infirmos sitibundos. folio 37.

Vinum faciem purpurifans, & egregio colore illustrans. fol. eodem.

Aliud vinum faciem erugans & expoliens, necnon manus dealbans. fol. eod.

Vinum reparans visum, & illum cōseruans. fol. eod.

Compositio præstantissimi vini & diluti è Sena, secundum Ioan. Mesuem & Andr. Matthiolum. fol. 38.

FINIS.

ANTONII MIZALDI MONLV-
CIENSIS, MEDICI, PVLCHRA ET
ARTIFICIOSA METHODVS COM-
parandorum fructuum, olerum, radicum, vua-
rum, vinorum, carniū, & aliorum quæ cor-
pus blandè, & clementer absque noxa vlla re-
purgent.

CELEBRIS ille & eximius
medicus ARNALDVS A
VILLANOVA tradit in eo
Opusculo quod de regulis
generalibus curationis mor-
borum edidit, prudētem &
pium medicum satagere de-
bere imprimis, vt medicina-
libus cibis, potius quàm puris medicamētis mor-
bos expellat. Circumspecti itaque, ac sapientis
medici ingenium ac studium eò maximè con-
uerteretur, vt purgantium medicamentorum quæ
vel sanis, vel ægris imperat & præscribit, sapor,
odor, &, quoad eius fieri potest, color grati ac
blandi reddantur: vt sumentiu oculi absque vllō
horrore quod offertur aspiciāt, nares sine despe-
ctu olfaciant, lingua absq; nausea degustet, ac ven-
tricus cum vniuersi corporis assensu, iucundè &

*Sapientis &
circumspecti
medici offi-
cium.*

b

*Quenā sto-
macho pla-
ceant. Et
displiceant.*

*Fastidientes
Et morosi
huius ætatis
stomachi.*

*Autoris sco-
pus et insti-
tutum.*

perlibenter amplectatur. Nec temerè, nam vt fœ-
tida, ingrata & minùs placentia stomachum sub-
uertere ac contristare solent, sic odorata, iucun-
da, ac grata eundem exhilarare & roborare con-
sueuerunt. Odore enim iucundo fit, vt non mo-
do iucundius sit medicamentum, sed etiam eo o-
dore spiritus animalis vnà cum vitali iucundissi-
mè reficiatur. Hinc nimirum graueolentia tam
fani, quàm ægri omnes libenter fugimus. Debent
itaque medicamenta purgantia iucunda esse, qua-
tenus licet & fieri potest, vt à ventriculo placidè
comprehensa & amplexata in actum faciliè dedu-
cantur: & ne ex insuauitate nauseam, flatus &
fluctuationes pariât. Res ea, ardua sanè, si aliàs in
votis fuit vnquâ, hoc maximè tēpore esse debet.
In quo non tam fastidientes sunt stomachi, quàm
delicatula hominū palata, ac morosi, intractabi-
les & indignabūdi agrotantes. Nā vel audito so-
lius pharmaci, ceu carnificis cuiuspiā, nomine, nec
dū viso eo aut gustato, vsque adeò fremunt, nau-
seant, commouentur, desudant, & expallescent,
vt nihil mors in illis cōmutatura videatur. Quod
dum sollicitè animaduertērem, precium operæ
facturum me putauī, si pro ingenij mei tenuitate,
facilem & expeditam methodum proponerem,
qua duce quiuīs deinceps in suo hortulo, ne lon-
gius eundem sit, olera, radices, fructus, vuas, &
vt paucis dicam, solita alimenta, in pharmaca &
medicamenta purgantia, salubriter ac iucundè
possit conuertere. Quæ non minùs grata, quàm
salutari impostura, beneficium nec præuiusum,
nec expectatum (saltem nescientibus) summum
adfe-

adferent. Nam siue manducabuntur, siue ex decocto, vel aliter, haurientur, corpus adeò blandè, & absque vllò tædio, à superfluis & grauantibus excrementis vacuabunt, vt qui sumpsit, dicat, nihil sibi oblatum fuisse, nisi quod assuetum, familiare & quotidianum erat, applaudente visu, olfactu, gustatu, & ventriculi, corporisque vniuersi, assensu, vt diximus, & complexu sanè quàm grato. Constat tanti artificij lapsis hinc annorum duabus chiliadibus, plus minùs, auctores ac inuentores omnium primos fuisse Pœnorum & Græcorum solertes Geoponicos, ac medicos. A quibus, ceu per manus, tam nobile & salutare inuentum accepit, & diligenter excoluit M. Cato, Dioscorides approbavit, Columella non ignorauit, Plinius proposuit, Ioannes Mesuæ intellexit, Palladius non omisit, Arnaldus Villanouanus multùm locupletauit, & neotericorum medicorum, qui rerum experimèta profitentur, diligens obseruatio apprimè confirmauit, ac mirandum in modum adauxit. Beati medici, inquit summus ille philosophus & medicus à Villanoua, quibus Deus scientiam arcanorum naturæ impertiuit, & secretorum suorum conscios fecit. Honora tales, ait, quoniam illos elegit Altissimus, & naturæ quasi socios esse voluit. Sed, prò dolor (inquit) multi sunt ad medicinam vocati, pauci verò electi. His positis superest, vt rem, quod dicunt, acu tangamus, & vnicuique facili methodo ostendamus, quonam pacto deinceps in suo hortulo copiam salutarium ac suauiter purgantium me-

*Catalogus
eorū qui de
medicatione
Hortensium
scripserunt.*

*Sententia ve-
rè aurea, seu
hodie pa-
animadu-
sa.*

b ij

dicamentorum, sibi & amicis comparare facile poterit. Sic itaque à verbis ad rem transeo.

*De eligendis & apparandis medicis materiis
instituto idoneis. CAP. I.*

*Electio me-
dicamento-
rum hanc in-
stituto ido-
neorum.*

OMNIVM primùm, si fieri potest, ineunda est tibi amicitia fidi ac periti alicuius medici: & eo præfente, apud quempiam Pharmacopolum vel herbarium, rerum medicarum diuitem, feligenda (si aliter non liceat) fequentium medicamentorum simplicium, purgando corpori accommodatorum, fyluula: vt hortenfes materias variè purgantes experiaris. Sed medicamenta ea, recentia, &, quoad eius fieri poterit, fucofa, ac è multis felecta effe debent: non exfucta, marcida, cariofa, olida, vieta, & ob id viribus exhaufia, fcopoque tuo prorfus inutilia. Si talia comparari non poterunt, faltem his proxima eligentur, & vbi operandum erit expurgabuntur, eluentur, &, fi opus erit, negligenter contudentur, ac die vno, vel horis aliquot, ficuti oftendemus, in aqua, vel alio idoneo liquore, macerabuntur: vt ad ingenium redeant, & collabentes vireis recolligant, ne frufretur opus, qua dicemus methodo, aggrediundum. Verum enimuerò, priùs quàm illi manum admoueamus, iucundum erit ac fanè quàm vtile, noffe facultates medicamentorum, quibus hortenfes materiæ imbui debent, vt hinc medicatæ ac purgantes euadant, pro tibi propofito fcopo. Auspicabimur itaque catalogum à medicamentis, quibus

bus M. Catonem, & ante illum Pœnorum, Græcorumque geoponicos ac medicos ea in re vfos esse legimus. Hinc gradum facturi ad recentiorum obseruationes, & eorum maximè quos arcanorum naturæ locupletes esse nouimus. Veratrum seu Elleborus, præsertim niger, quo maximè vli fuerunt prisci, vtramque bilem ac pituitam purgat. Colocynthis pituitam & bilem cum humore mucoso à neruis. Scammonea (succus scāmōnij plantę) necnon diachridium, seu scammonea præparata. Bilem atram, necnon flauam, ex sanguine & partibus longinquis, perinde atque planta ipsa. Tithymali omnes, quorum genus agnoscit Esula, pituitam, aquas & atram bilem. Cucumer agrestis, vel asininus, cuius succum Elaterium vocant, pituitam & mucos à neruosis partibus. Turbith, pituitam. Lathyrus, aquas & pituitam: quomodo etiā Ricinus seu Palma Christi. Thymelæa, quæ Persis Mezereon dicitur, bilem, pituitam & aquas. Hæc à priscis inter arborum & vitium medicamentosas & purgantes materias, connumerata lego. Quæ si quis obiiciat recenseri inter violenta pharmaca, & ob id parum tuta esse: huic responsum volumus, illorum vim ac furias frænari & alterari succis contrariarum qualitatum, quibuscum miscentur, & vt ita loquar, concorporantur, ac transubstantiātur. Ad do quòd illorum impetus frangitur, & si quæ insit virulentia, coërcetur via, modo, ac tempore transmutationis quam subeunt, vt causas alias omitterem. Recentiores qui rerum secreta vigili studio rimantur & perquirunt, de obseruatione sæ-

*Catalogus
medicamen-
torum hor-
tensium cũ
facultatibus
eorundem.*

*Responsio ad
quædam ob-
iecta.*

pius repetita promittunt arbores, vites, radices & plantas, etiam medicamentoſas euadere, à ſimplicibus pharmacis purgantibus, quæ hodie nobis in familiari ſunt uſu, & ſumma carent violentia. Cuiuſmodi ſunt Polypodium, Epithymus, Cartamus, Sena, Hermodactyli, Agaricus, Rhabbarum, Tamar Indi, Myrobalani, & alia, ut paulò poſt dicemus. His iactis fundamentis, ſtructuram medicationum aggredior, & ſic *ſειδεται* noſtram inſtituo.

Quomodo ſelectarum arbuſcularum fructus ita medicamentofi euadant, ut corpus clementer & abſque moleſtia purgare poſſint. CAP. II.

Que arbores eligende hunc artiſicio.

Primus modus medicandũ arborũ.

CVM volueris tibi comparare fructus purgante facultate, aut alia dote, ut ſcribemus, præditos, eliges de multis arbuſculam cuius tibi viſum fuerit generis, ſed ferentem fructus generoſos ac ſuaues, humilem & parum ſupra terram extantem, iuuenem, quæ bimatum, aut trimatum nō exceſſerit: in aëre libero & perſtrato educatam, lato ſolo natam, & ab hominum, pecorũque iniuria proriſus excluſam. Hanc per veris initia, dum omnis parturit arbor, vel paulò antè, ut feret anni tempeſtas & natura, nonnihil ſupra radicem, ima parte ſindes, ſed cortice clementer tractato, & nulla iniuria affecto. Deinde impa-ctis fiſſuræ cuneolis oſſeis, vel ligneis, per longitudinẽ ad ſeſquipalmum, plus minùs, pro arboris corpore & modulo, illam aperies: ſtatimque quod

quod adaperturn erit, emedullabis, si medullam quidem habuerit caudex. Quod si fissuram non possit admittere, non nihil ultra matricem, ex alto terebrabis, & apto instrumento, medullæ portiunculam, vel eius loco, matricis, aut cordis, ut vocant, quidpiam auferes, vel derades. Ioanni Mesuæ hîc satis est arborem locis duobus vel tribus, vnius palmæ interuallo, tenuiter perforari, absque vlla medullæ spoliatione, ut mox dicemus. Quod si nec terebrationem etiam sustinere possit, ineunda erit via alia, sicuti postea docebimus. Vbi fissuram, aut foramen diligenter expurgaueris, pharmaco ex superioribus aliquo, ut eleboro nigro tuso, vel scammonia, aut colocynthidis succo vel elaterio aut alio, iuxta scopum tuum electo, non nihil tuso, & si opus fuerit, macerato vtrunque ita inescabis, farcies, ac saturabis, ut prouerbij memineris, *Ne quid nimis*. Nam ibi quidquam nec pressum, nec plus æquo addensatum esse oportet, ut nutritioni arboris, & transpirationi suæ detur locus, possitq; per medullarem syphunculum, aut matricis ductum, vis medicamenti vnà cum alimento sursum liberè ferri, & formando, fouendóque fœtui sensim subministrari. Posteaquam id ritè peregeris, tum demum latera plagæ, & fissuræ, ablatis cuneis, ita committes, & vtrinque adduces, ut nihil interhiet, aut diffusum, vel rimulam admittat: circumposito etiamnum vulneribus Catoniano emplastro: quod argilla constat, vel creta, & arena cui bubulum finum recens admistum sit, & ad lentorem vsque subactum. Sunt quibus abundè sa-

*Hæc summe
notanda, cetera
vniuersalia.*

*Emplastrum
vulneris
arboribus
idoneum.*

b iiij

*Pulchra Phi-
losophia
hortensis
& rustica.*

*Observanda
& cauenda
in hac Den-
dralia.*

tis sit, cum Columella, paleato luto bene subactō,
plagas obducere, & superiori parti vulneris, mu-
scum, cespitem, ceram, aut picem, tenero cortice
vestitam apponere, ne pluuia illabatur, vel à fri-
goribus, pruinis, niuibus, grādine, aut aliter, arbu-
scula desuper offendatur. Postremò, omnia vimi-
ne, aut vinculo alio diligēter obstringūtur, ne dif-
fluant, aut bestiarum occurſu, diffiliant. Eadē pla-
nē seruabitur diligētia in muniēdo & refarciēdo
foramine: nisi quòd ad eius ostiolū, paris magni-
tudinis & formæ teres lignum sic intrudetur, vt
exactē foramē claudat. His ad vnguem & oppor-
tunē actis, arbuscula suæ relinquetur naturæ, vt
fructus, fauente cælo, probè coquat, & suo tem-
pore decerpēdos foueat. Quos experieris eadem
facultate præditos, quā intrusa medicamenta. Ex
quo verè dici poterit, *Patrem sequitur sua proles.*
Ioannes Mesuæ Arabicæ medicinæ Doctor præ-
stantiss. docēs quomodo fiant pruna quæ aluum
subducant, & corpus vacuēt, ad hunc scribit mo-
dum. Truncum arboris pruni, duobus locis, vel
tribus, vnius palmæ interuallo, tenuiter perforāt,
immissōque scammonio lutant: pruna ob id pur-
gantiora euadunt. Dātur succo, vel decocto, cum
saccharo, ad vnciam vnam. quo loco malè scribi
puto, libram vnam. Cæterum, sedulò prospicien-
dum erit, ne ab erucis, aut aliis germinum prædo-
nibus infesterur medicata arbuscula. Quod rarū
esse hætenus obseruatū fuit, ob vim medicamen-
torum, quæ etiam in folia diffunditur. Vnde illa
ad multa prodesse nouimus, raróque vidimus ita
medicatarum arborum fœtus verminare.

Modi

*Modi sex medicandarum arborum, vt fructus
ferant qui corpus clementer purgent.*

C A P. I I I.

QUANDO arbuscula, quo diximus modo *Secundus
modus me-
dicandarū
arborum.*
selecta, germinum lactescentes oculos
aperire, & carbunculos, florum suorum rudimē-
ta, pandere satagit, statim ac sedulò, vitium more
vndique est ablaqueāda, aut, si familiariùs & cras-
sius me loqui iubēs, discalceanda, vsque ad radicū
fibras & venulas. Quæ vbi apparebunt, & ritè
expurgatæ erunt, illis sursum ac deorsum fascicu-
los, vel, vt medicè, imò verò Catonianè & rusticè
loquar, manipulos aliquot, ex suprà memoratis
pharmacis, iuxta præscriptam methodū appa-
tis, sternes, consepelies, & infodies, superaggesta
terra, optimo fimo debitè temperata. Si siticulo-
sa erit anni tempestas, matutinæ & vespertinæ ri-
gationis imbre quandoque recreabitur arbuscu-
la, & ita suæ naturæ in tempus, colligendis eius
fructibus opportunum, relinquetur. Hæc prisca
est medicandi formula.

Qui subtiliore sunt Minerva, & rerum arcana *Tertius mo-
dus medicā-
darum ar-
borum.*
penitiùs scrutantur, hanc viam, fœlici successu, in-
iisse, mihi nuntiarūt. Sub finem Martij, insignem
ramum quempiam radicis generosæ arboris me-
dium secant: Et quâ truncum vel caudicem spe-
ctat, in vas terreum humidis rebus, iisque medi-
camentosis & purgantibus, plenum, ita inserunt,
& hinc inde claudunt ac obstruunt, vt nihil ef-
fluere vel difflari possit. Tum demum regeſta ter-
ra, cœlo & aëri arborem in autumnum, vel tēpus

*Pulchra &
notanda.*

aliud decerpendis eius fructibus idoneum committunt : quo reuoluto, opus, si quidem necesse erit, initiante vere, iterat. Non dissimili artificio, quo Architectos, & solertes aliquot lignarios artifices, vti nouimus : dum sibi arbores comparare satagunt, quorum ligna variè figurata & picturata conspiciantur. Si quis loco medicamentorū, vel medicamentosarum plantarum, odores, vel odoratas aquas, aut quid aliud in vas, quo diximus modo, conspeliendum immiserit, non solum fructus arboris illius, sed folia & cortices, idipsum miraculo quodā præ se ferre obseruabit.

*Petri Bellonij
caedes deploranda.*

Rei huius fidem de experientia sibi factam cōstāter nobis faciebat, anno 1563. amicus noster Petrus Bellonius, librorum multorum præstantium editione, & totius Europæ & Aphricæ peregrinatione celebris, paulò antè quàm impius ensis scelerati cuiusdam grassatoris, vel ipsiusmet Bellonij (vt fertur) famuli sub vespērā, non procul à suburbiis Lutetianis, illum nobis sustulisset: dum Regios hortos, quibus erat præfectus, ex mandato Reginae matris, inuisere satagebat.

*Quartus
modus medicandarum
arborum.*

Rem eandem paulò faciliùs assequeris, si antequam saluet medicanda arbuscula, circumfossis eius radicibus, sed nullo ictu iniurioso offensis, aquam macerationis & infusionis electorum scopo tuo pharmacorum vel plantarum purgantium, velut ex vbere sensim instillaueris, & dies aliquot idipsum opportunè repetiueris, vel saltem vnaquaque hebdomade sollicitaueris, donec defloruerit, & fœtus sui plenum rudimentum tibi exhibuerit. Si Aquilo spirabit, & gelu regnabit,

bit, defendes quod dicūt, à frigore myrtos. Quod fiet iniectis ad radices arbusculæ tuæ paleis multis fimo pingui superonustis : sed ita, ne fīmū arborem propius contingat, & putrente suo calore illam funditus perdat. Id laboris & periculi eua-des, si frigoribus exactis, rem totam aggrediaris. Vbi retorrida erit æstas, sub crepusculum vtrun-que, simili potione, sed paulò dilutiore, arbuscu-lam subinde refocillabis. Modus hic est admodū expeditus, & paratu facilis. Nā cuius promptum est, plantas, vt vocant, laxatiuas, vbique inuenire, & ex catalogo primi capitis, pro arbitrio seligere, ac nonnihil cōtusas, diem vnum aqua multa ma-cerare, & tum demum illa, quo dictum est modo, vti. Hanc viam omniū præstantissimam esse scri-bit Arnaldus à Villanoua, in operibus medican-darum arborum, plātārum ac vitium, vt proprio dicemus loco. Nam malitia rerum valde altera-tur per recessum facultatis earum in aliam sub-stantiam. Ex quo, inquit, sine vlla noxa & pericu-lo facilis sequi solet purgatio ex illis.

*Via medi-
candi præ-
stantissima.*

Si quis arbusculas huic negotio accommodas non habebit in suo horto, fundo, vel prædio, ar-bore quātumuis magna, ad hunc modū vti pote-rit. Eligat ex ea ramum quempiam generosum & bellè educatum, quem Gallica terebra, aut aliter, ad medullam, vel matricem vsque, & nonnihil ultra, perforet, facto satis amplo foramine, pro rami modulo. Deinde foramen illud medica-mentis, vt dictum est, inferciat, obturet, ve-stitiat, liget, ac ita naturæ regendum permittat, donec maturos reddiderit fructus, & summè

*Quintus
modus me-
dicandarū
arborum.*

medicamentosos, reliquis ex ea arbore nihil tale agnoscentibus. Modus hic tam est certus ac probatus, ut viderim quandoque pomiferam arbo-
Artificium rem, à perito artifice colono, quem vno aut al-
valde pul- tero colloquio instirueram, ita medicatam & cō-
chrum. paratam, ut quatuor ramis ex eodem trunco na-
 tis, poma diuersarum qualitarum & medicina-
 rum proferret, ac aliis quatuor diuersorum sapo-
 rum & odorum. Quod nec insitione factum
 erat, nec alio adulterandi artificio, quàm eo
 quòd hìc describimus. Erat & id summè in ea
 arbore admirandum, quòd neque folia, neque
 fructus ramorum ita medicatorum ab erucis ali-
 quo modo infestabantur, aliis eiusdem vndique
 populatis & erosis. Venio ad reliquos Dédriatrię
 nostrę modos, ut ex pluribus habeas vnde seligas.

*Sextus mo-
 dus medi-
 candarum
 arborum.*

Sunt qui medicandas arbusculas opportuno
 tempore trāsplantent, sed ita, ut scrobi illis factæ
 & destinatæ, selectas herbas medicamentosas,
 stercoreis loco, larga manu prius substernāt, & ra-
 dicibus defodiendarum circumponāt, ac demum
 adobruant, remisto pingui letamine terræ. Si fer-
 uida sequatur æstas, & insolens grassetur incen-
 diū, quale per *κυνόδυντα* sæuire solet, aqua ma-
 cerationis plantarum substratis similium, arbu-
 sculam idoneis horis reficiunt.

Modi alij admodum faciles, expediti, & probati.

C A P. I I I I.

QUIDAM ex Dioscoridis consilio, in vino
 Phthorio, plantas multas, quibus inest
 purgandi facultas, ad imum truncum medicandæ
 arbusculæ

arbusculæ disseminât, vel vndecunq; implantât, & adeò profundè illarû radices infodiunt, vt radicibus arbusculæ, si fieri potest, adhæreant. Quæ neresiccantur, aut tabescant, crebra rigatione hinc inde tempestiuè occurrunt, sataguntque vt plantarum facultates purgatrices, ea perfusione, quasi vehiculo, alimentis arbusculæ radicatim permisceâtur, & sursum, vi ramorum attractrice, emulctrice, & vegetatrice, ad fructuum formationem & alimoniam, sensim attollâtur. Sed ita sunt coaptandæ & disponendæ huiuscemodi plantæ, vt arboris truncum amplectantur & coronent. Nam ex illarum ἀπρροία & effluuio, aliquid in amplexatam, insensibili transpiratione, abibit, & conformabitur. Quod sanè absurdum esse non debet: cùm videamus arboreos fructus plerosq; certarum plantarum sapes ac odores præse ferre, quas vel substratas habent, vel haud ita procul distitas. Sic quædam mala, brassicam olent, quòd illam vicinam videant, eiusque diurna & nocturna defluuia exhauriant, ac modo imperceptibili, duce aëre, imbibant. Sic prætereà, vina quædam plus aliis diuretica esse experimur: licet in eodem tractu & fundo omnia nata & educata sciamus. Quod vicinis & sociis herbis ac radicibus, quibus facultas inest ciendi vrinas, ascribendû duco.

Non defuerunt qui fissuras, aut terebrationes medicadæ arbusculæ, iuxta primam methodû artificiosè factas, compositis medicamentis purgantibus oppleuerint, & reliqua præscripto ordine perfecerint. Quod quàm fœliciter, nondum ex illis audire licuit.

Septimus
modus medi-
candarum
arborum.

Pulchra &
notatu di-
gna.

Octauus
modus me-
dicandarum
arborum.

Nonus mo-
dus medicā-
darum ar-
borum.

Novi quosdam qui ramum ex selecta arbore ita raptum & vulsum ut aliquid de ea secum auferret, ac generosis fructibus scateret, figulino vase, aut ligneo cado, stercoreata terra saturo, altissimè infodiebāt, & plantulas purgāte facultate præditas, hinc inde comites illi dabant, æstūque vigente, aqua macerationis plantarum consimiliū, diluculo, & vespere, larga manu irrigabant. Id tandiu, positis intervallis, repetentes, donec fructus adultos, & ad vnguē maturos iudicaret. Modum hūc verissimum esse, mihi certò asseruit quidam ex eorum monachorum ordine, quos Celestinos vocant. Nec aliis plantis se vsum asse- rebat, quàm iis quæ in publicis cœnobij hortis occurrebant: nimirum Lathyride, Ricino, Tichy- malis, Viola martia, Malua, & similibus. Quarum auspiciis, quo dictum est modo, cerasia, pruna & persica præcocia, sibi comparavit, quæ clementer & absque tædio, aluum subducebāt, ad tres, qua- tuor, quinque, plures vel pauciores deiectiones, pro assumptorum quantitate & numero. Adde- bat se hinc magnam gratiam & favorem iniisse a- pud multos præpotentes ac diuites, quos partici- pes fecerat fructuum suorū, medicamētorum. Quod hīc scriptum volui & adnotatum.

Decim^o mo-
dus medicā-
darū arbo-
rum.

Postremum erit, quod vna & altera observa- tione mihi hætenus fœliciter, & ex animi sen- tētia successisse deprehendi. Sunt quædam præ- cocia & fugacia pomorum genera, quæ figlinis, aut ligneis vasis capacibus, aluntur, crescunt, fo- uentur & maturescunt: dum poma dico, fructus eos cum Grammaticis intelligo, qui molli pelle vel

vel tunica teguntur. Vbi illorum parentes arbusculas defloruisse, & fœtum adhuc informem, sua forma velle informare obseruo, tunc liquoribus ex maceratione simplicium medicamentorū purgantium & scopo meo idoneorum, expressis, nascentes, & adhuc lactescentes arbuscularum partus, velut ex vbere, blādo instillatu & irrigatu foueo, idque, electis horis & temporibus, dies aliquot facere perseuero, paucis contentus fructibus & arbusculis: sed iis generosis tamen, & ob id accuratè & sollicitè educatis. Si retorrida & sicca inualescit tempestas, vt hinc sitire videātur, simili liquore, opportunis horis etiam refocillo, & ob rapidum æstum siticulosam terrā, ad inebriationem vsque, diluo & irrigo. Hæc de medicādis arborum fructibus vt alium subducāt, satis erunt. Nunc demum nobis explicandæ veniunt aliarum medicationum formulæ, sanè quàm iucundæ & vtilis.

Arborum medicationes aliæ, ad particulares effectus, pulchræ & animaduersione dignæ.

C A P. V.

SI ab arbusculis tui horti, alia exigis medicata Sauxilia, quàm præcedentia (quæ aluo duntaxat lubricandæ fuerunt accommodata, & talibus humoribus vacuandis destinata, quales medicamenta ipsa mouere apta sunt) potes, pro cōcepto scopo tuo, quidquid visum fuerit, arbusculis ipsis, iuxta præscriptos modos, committere, & quodāmodo implātare. Itaque si fructus habere

*Fructus
cōtra pe-*

*Stem & ve-
nena.*

*Fructus sem-
niferi.*

voles contra pestem ac venena auxiliares, loco purgantium medicamentorum, commodè ac salubriter vsurpare poteris, theriacem optimam, vel mithridatium, aut radices alexipharmacas, & alia pesti ac venenis aduersantia (de quibus multa in nostris contra pestē Secretis) iisq; arbusculas tuas, qua dictum est methodo, imbuere, ac saturare. Si fructus ὑπνοπικὸς καὶ ὑπνοδόπος hoc est, somnum concilians habere satagis, plantas, radices, semina soporifera, & alia, arbusculis tuis non dissimili accommodabis methodo. Verum enimverò, priusquam manum de hac, quod dicunt, tabula remoueam, paucis admonebo quid Ioan. Langius aduersus fures fructuum hortensium & arboreorū scripserit. Cantharidū vsū, inquit, nusquam commodiorem reperi, quàm si crudum earum puluisculum pomis, prunis, ficibus, persicis quoque, & aliis venustioribus fructibus ab ima arbore pēdulis inserueris, fissurāq; reducta cute vel putamine celaueris & occulta-ueris. Hæc si pomorū fures de decerpta gustauerint, intolerabilis vrinæ dolor & stillicidiū furtū illorū redarguet, ac supplicij grauitate pensabit. Sed de his satius fuerit tacere, quàm plura scribere. Alia, penè innumera, pulchra & vtilia ex hisce progymnasmatibus & præludiis nostris, facilè excogitare ac inuenire poterit Lector ingeniosus, & industrius. Nam intelligenti, vt loquuntur, pauca sufficiunt.

Fructibus

*Fructibus arborum, odores & sapes quosvis, nec-
non etiam colores, facile comparari posse.*

C A P. VI.

QVAE haftenus de medicationibus arborum tradidimus, eadem etiam ad odores, sapes, colores, & alia quamplurima, methodo simili, fructibus comparanda & variè concilianda, transferri aptarique possunt, applicatione rerum idonearum pro voto & arbitrio tuo selectarum ad id quod quæris & optas. Hinc scilicet, absque ullo insitionis artificio & mangonio comparantur fructus, etiam per summam maturitatem acerbi, alij acidi, nonnulli austeri: quidam dulces, melliti, saccharati: plerique moschati, cinnamati, seu canellati, aut alterius saporis, vel odoris, tam grati, quam ingrati: & ut paucis dicam, quales perito artifice formare visum fuerit. Quod verissimum esse, non tam de auditu, quam ex gustu & odoratu, non semel exploravi & observavi. Imò verò (quod fidem superare multis videbitur) mora lutea, pyra rubra, ac mala cærulea, tam intus, quam in cute, & ex sua quæq; arbore pendentia, non sine admiratione, aliquando conspeximus, contrectauimus, aperuimus, & gustauimus, sed nulla saporis gratia, quæ coloribus illis adulterata fuerat, & hinc tota in pabulum oculorum potius quam linguæ delicias, migraverat. Miretur hoc qui nescit, nec intelligit multa in vasto mundi huius teatro, miraculi loco esse, quæ ingeniosa hominum diligentia, artificioso medicamentorum adulterio, & solerti insitione, comite ubique in-

*Fructus di-
versorum
saporum.*

*Hortensis
philoso-
phia.*

c

dustria & labore, in lucem protulit. Vnde rectè
admodum scripsisse mihi videtur poëta,

*Ipsa nouas arteis, varia experientia rerum,
Et labor ostendit miseris, vsusque magister.*

*Mira arti-
ficiorum in-
genia.*

Causa cùm plerosque lateat, illis tantum miracu-
li & stuporis ingerit, vt præter naturam talia fieri
credant. Res ea, cùm in his quæ hætenus docui-
mus, & deinceps ostensuri sumus, tum maximè
in variis arborum insitionibus & florum varietate
locum habet. Quarum ope & ingenioso arti-
ficio, medicamentorumque & colorum mango-
nio solerti, fieri plerùmque videmus, vt vna arbor
prodigioso spectaculo, diuersi generis, varij gu-
stus, insueti odoris, necnon coloris & facultatis,
poma, nuges, vuas, flores, & alia ab vno eodémq;
trunco emergētia, proferat. Quod exemplis duo-
bus, penè prodigiosis, demonstrare ac illustrare
pergam, licet id extra institutum esse videatur.

Arbores duæ summæ & prodigiosæ admirationis.

C A P. VII.

*Pliniana
arbor admi-
rabilis.*

INCOMPARABILIS ille rerum naturæ in-
terpres Plinius, de insigni quadam arbore, hunc
in modū scribit. Vidimus insitam arborem iuxta
Tiburtes Tullias, omni genere pomorum onu-
stam: alio ramo nucibus, alio baccis, aliunde vi-
te, ficis, pyris, punicis, malorumque generibus:
sed huic brevis vita fuit. Hætenus ille. Multo
mihi prodigiosior videtur arbor ea, quam Ioan-
nes Baptista Porta, Neapolitanus, describit in
Opusculo suæ Magiæ naturalis. Vnam, inquit,
nouimus

nouimus arborem, delicias horti nuncupatam, crassitudinis & proceritatis non ingratae. Hæc *Arbor prodigiosa & inaudita.* trifurcata erat, & in vno ramo vuas duas vinaceis vacuas, discolores & medicatas gerebat: quarum altera soporem, altera alui deiectionem moliebatur. Secundus ramus persicum proferebat, ex persico & nucipersico, interuallis pluribus, æquè distinctum, & absque vlllo osse. Quod si cui inerat, nucleum dulcem vti amygdala dabat: & nunc hominum, nunc animalium faciem mentiebatur, diuersaq; lineamenta demonstrat. Tertius, cerasia exossa, acida ac dulcia emittebat: adhæc mala aurea. Cortex floribus, rosisq; confitus erat. Porro fructus ipsi debitam magnitudinem superabant, ac aliis dulciores & odoratiores erant. Verno tempore efflorescebat arbor, & ultra legitimum tempus suos foetus *Arbor verè aurea, situlis vspici reperiatur.* educabat: nam diu in arbore morabantur, & continuæ fecunditatis orbem toto anno ministrabant. Per quosdam enim gradus poma sibi succedebant, & foetura interpolabatur. Brachia ponderibus inclinata procumbebant. Denique sic cælum & solum arbori fauebant, vt pulchriorem in tota vita non conspexerim. Hactenus ille: ex quo tam raræ arboris historiam huc proferre volumus, vt intelligeres,

Quantum ars ipsa valet, quantumque industria pollet,

Et quantum insitio fecundos adiuuat hortos:

Necnon ingenium medicandi hortensia solers:

Queis fauet impatiens otij labor, optimus artis

Cuiuscunque dator.

*Arborum
insitio &
medicatio
multa pos-
sunt.*

Sed dimissa insitione, de qua nuper Opusculum edidimus, institutum repeto, & ex diuerticulo in viam cœptam redeo : à qua (occasione data) ideo non nihil deflectere volumus, vt ostenderemus artem medicandarum arborum cum insitione copulatam, planè admiranda moliri, si in peritum & industrium cadat artificem.

*De collectione, repositione, custodia & usu fructuum
medicamentosorum : & aliis in hac arte
obseruandis. CAP. VIII.*

*Admonitio
valde notā-
da.*

*Tempus ac
modus col-
lectionis &
repositionis
fructuum.*

ANTE quàm propositam narratiunculam aggre-
diar, admonebo artis huius studiosos,
quòd medicationes hactenus præscriptæ, mino-
rem materiam, rigationem & sedulitatē exigent
in arbusculis fructum paruulum ac molliculum
ferentibus, quàm iis quæ illum maiusculum ac
duriusculum producant. Primi generis sunt, ce-
rasus, morus, prunus, persica arbor, antepersica,
præcocia, olea, & vitis. Secundi, malus, pyrus,
coronea, amygdalus, iuglans & similes arbores:
quarum, vti etiam superiorū, fructus non exactè
suas vires medicamentosas exerent, ante maturi-
tatem. Per quam die sereno, circa nouilunium,
alto Sole, blanda manu, absq; vlla iniuria, læsione
& vitio, fructus decerpentur, ac loco idoneo, vt
in nostris hortorum Secretis docuimus, in vsum
accuratè reponentur. Si custodiæ non erit locus,
vel, quòd anni tempestas australis & pluuiosa,
illam negauerit, adeò vt hinc à labe & corrup-
tione periclitari videantur: vel quòd per imbres
& ne-

& nebulas collecti fuerint, & ob id excrementi-
 tio humore, putredinum parente, abundauerint,
 sublata omni mora, calente clibano (si per Solem *Quomodo*
 minùs licet) aut craticulis ad focum suspensis, in- *siccari de-*
 tegri, si parui & tenelli erunt: vel bipartitò, aut *beant.*
 quadripartitò diuisi, & ab interaneis repurgati,
 necnon depellati, si magni & duriusculi aderunt,
 paulatim resiccabuntur, ac blandè torrebuntur.
 His ita comparatis, illico mundis vasculis, vel ca-
 lathis, papyro internè vestitis, reponentur, & ac-
 curatè seruabuntur. Si recepto more condire vo- *Vsus, tēpus,*
 les, præclarè ac salubriter ages. Vsus omniū erit, *& quanti-*
 vel ex propria cuiusque carne & pulpa, vel ex *tas.*
 eiusdem iusculo & decocto, sicuti de prunis fieri
 solet per Ichthyophagiam, & esuriales ferias.
 Tempus vtendi esto matutinum, vel paulò ante
 pastum, & nonnunquam sub somnum. Quanti-
 tas limitabitur pro cuiusque corporis modulo,
 ætate, sexu, temperamento, mouendi facilitate,
 vel difficultate, & medicamentorum, quibus im-
 buti erunt fructus, natura forti, cita, aut debili.
 In quam rem, tibi prudenter & opportunè con-
 sulendi erunt docti atque cordati medici. Quod
 vt facias, te etiam atque etiam amicè moneo, &
 valde cohortor. Penè omittebā quòd fructuum *Pulchra &*
 medicatorum tam ossa, quàm semina, diligenter *valde no-*
 colligi debent, ac diligentius custodiri, ob vim *tanda.*
 medicamentoſam quæ summa illis inest, non di-
 cam aduersus lumbricos & interanea ventris ani-
 malia, liberandásque obstructions, sed & alia
 quamplurima, quæ hîc reticere malo, quàm pau-
 cis explicare. Habent de multis id solenne, quòd

*Præcepta
pro trāspō-
sitione.*

*Dignū an-
timaduersio-
ne.*

si implantentur, aut serantur, quæ hinc emer-
gent arbores, medicamentosum nescio quid præ
se ferent. Quæ res in surculis aut ramulis, ex si-
mili arbore detractis, & alibi inferendis, vel pan-
gendis, locum vix habet: nec etiam in medicata
arbuscula, si transplantetur ac transferatur. Nam
materni lactis & soli genitalis negata facultate,
sublatoque nutricis assueto vberē, succos oblita
priors, meritò à proprio temperamento, eoque
medicato, in aliud degenerare potest. Quare si
voles ut ad ingenium redeat, & vires medica-
mentosæ, penè exhaustas, resumat, medicatâ
alimoniâ, quibus dictum est modis, refocillanda,
ac instauranda tibi erit. Nec id solum in transplā-
tatis & translatis locum habet, sed etiam in iis
quæ nec cælum nec solum mutant. Vnde par erit
quotannis, aut saltem quoque biennio, recens
medicamentum, siue simplex, siue compositum,
aut antidotum, vel quiduis aliud, denuò illis ac-
commodare. Quemadmodum ex Græcis Flo-
rentini Georgicis, transcripsit Neopolitanus Pal-
ladius, & plerique illo antiquiores.

*Quomodo non medicati fructus, tam æstiuī, quàm au-
tumnales, decerpti & domi asservati, medica-
mentosi euadant, ut corpus repurgare possint.*

C A P. I X.

*Res multis
multorum vo-
sis expetita.*

HIC nequaquam silentio dissimulabo, quod
à multis summè desideratum, & cupidè ex-
petitum scio. Quid illud? inquires. Quomodo ci-
tò, facilè, & quouis tempore, quilibet repositos
fructus

fructus, siue verni fuerint illi, siue æstiuui, seu autumnales, ita possit componere, vt clementer & absque nausea aluum moueant, & subducant, corpusq; à superfluis excrementis liberè ac blandè vacuent. Si patientè aurem mihi præbueris, paucis docebo. Omnium primùm à fido quopiam Pharmacopola tibi comparabis purgantia aliquot medicamenta simplicia, ex eorum classe quæ violenta nō sunt. Qualia sunt Rhabarbarū, agarius, sena, polypodium, epithymus, semē cartami, myrobalani, thamar Indi, & similia. Vbi vnum, aut duo ex his, scopo tuo idoneis, probè selegeris, ex medici consilio legitimas ac sanas portiones, negligenter, si opus erit, fractas & contusas, horis aliquot, cum tantillo cinnamomi & seminū anisi, infundes, ac macerabis, in fero lactis, oxymelite, prissana, vino, aqua, aut blando quopiam liquore, vt visum tibi erit, pro corporis tui & partis anni, necnon aëris tēperamento & statu. Deinde quidquid id erit, percolabis, clemēter exprimes, & calidis cineribus, apto vasculo, superpones: ibiq; horis aliquot insuccabis, vt loquitur Columella, cōpuncta locis multis pruna, persica, pyra, ficus, cotonea, vel cerasia: ex his quæ tibi ad manū erunt, nihil refert, modò Solē passā fuerint, vel clibano, vt diximus, resiccata, aut aliter asservata. Vbi liquore illo medicato, & iusculo, affatim imbuta erunt, & pro rugosis obefula apparebunt, valdeq; turgebunt, tum demū medicamentosa habebis alimenta, quæ absque vlla molestia, corpus, soluta aluo, blādè repurgabūt. Rem eandem fœliciter etiā experieris in vuis, quas Dama-

*Quomodo
resiccati fructus
& medicamentosi
fiat.*

Primus modus.

*Correctio
præguſtus
& ſaporis.* ſcenas nuncupant: magno ventriculi ac hepatis commodo, ſed detractis priùs, & ex illorum pulpa ſeclufis vinaceis. Si inſuauem quempiam guſtum, vt amarorem, acerbicatem, vel quid ſimile, præ ſe tulerint medicata iſthęc alimenta, ſaccharo optimo, aut puluere glycyrrhiæ, vel cinnamomi, facilè tegi, ac diſſimulari poterit: adhęc aniſo condito, vel coriãdro præparato, aut huiusce modi artificio quopiam aromatico & dulci, pro cuiusque guſtu ac palato. Quidpiam igitur ex iis præguſtabitur, aut vnà māducabitur, vel ſumpto illo medicamentoſo cibo, ſtatim deglutietur, vt contraria contrariis emendentur.

*Secundus
modus.*

Eſt modus quidã expeditus & ſalutaris, ita coquendorũ in foculo cydoniorum, & aliorũ quorumcunq; fructuum maiorũ, vt corpus à grauantibus excrementis abſque vllò tædio, torminibus ac ſtudio clementer purgent: imò verò purgando, viſcera roborent. Hunc qui noſſe volet, velle autem debent omnes, percurrat aream tertiam, cãpi ſeptimi, noſtri Horti medici, ſeu Alexikepi, qui nuper rerũ multarum acceſſione locupletior & emendatior in lucẽ prodiit: illic inueniet quod placuiſſe queat. Sed de his fuſiùs agemus paulò poſt in vino Cydonite, & Hydromelo.

*Tertius
modus.*

Ioannes Langius, illuſtriſſimorum Comitum Palatinorũ medicus doctiſs. in quadam epiſtola ad Cyrlerũ, de medicatis fructibus ad hũc ſcribit modum. Accipe aquam aut vinum, in qua vel ſcãmonea, vel tithymali cortices, aut turbith, vel id genus fortium medicamentorum, maceratũ ſit: in quo pruna ſicca ex Damasco, caricę, vucę paſſę, donec

donec turgescant, maduerint. Hæc absque ullis torminibus aluum leniter expurgant. Nam hæc sola virtute medicamentorum, exuta eorum substantia, imbuuntur. Hactenus ille.

Cognoui qui antea commemoratos nobis fructus, tam siccos quàm recentes, nullo modo macerabant, sed cum purgantibus medicamentis simplicibus, eis à medico præscriptis, & modicè fractis, si opus erat, raro quæ linteolo deligatis, prunorum modo in vino aqua temperato, coquebant: & addito saccharo multo albissimo delicatis palatis edendos proponebant: vel solum eorum iusculum propinabant, & decoctorum carnem per setaceum excernebant, ac mundo vasculo repositam, in usum idoneum, & tempus opportunum accuratè custodiebant: de eodem bove, ut dici solet, lora trahentes, vnâque & eadem fidelia duos parietes dealbantes.

Noui alios, qui fructus iam dictos, post longam macerationem, quo nuper dictum est modo, blandè siccabant in clibano, & iterum, ac tertio macerabant, & demum resiccatos, pyxide includebant, & quoties opus erat, excludebant, ac in usum opportunè conuertebant, resperso multo saccharo optimo. Si vigeat æstus, in aqua rosacea macerabant: si hyems erat, suffocatis in vino pauco aliquot eorum buccellis, & copiosa sacchari aspergine dealbatis, liberè utebantur, & quidquid erat vini superbibebant. Sed ut quod sentio verè dicam, non sunt hæc temerè tentanda absque docti medici consilio, perinde atque alia pleraque hactenus scripta. Nam ille selecta

*Quartus
modus.*

*Quintus
modus.*

*Doctus me-
dicus in hac
philosophia
ubique cō-
sulendus.*

medicamenta, ægrotantium affectibus, aut sanorum præcautionibus idonea seliget, & ad legitimum pondus, ac dosim, vt loquuntur, omnia deducet, iudiciòque & arte singula téperabit. Inò verò suoapte Marte, iuxta hanc methodum, noua comminiscetur artificia: quando non omnia possumus omnes.

*Quomodo lactuca, borrago, portulaca, & olera alia, adhæc cucumeres, cucurbitæ, pepones, raphanus, cina-
ra, fraga, grossulæ, frambæsiæ, & similes fructus ac
plantæ, deiectionis facultates induent, & sapes ac
odores varios admittent.* C A P. X.

*Hortensium
penè omniū
medicatio-
nes.*

*Primus mo-
dus.*

Si ad medicationes olerum, radicum, & planta-
rum multarum, prudenter referas quæ de me-
dicandis arboribus nuper scripsimus, nouo hîc
sermone opus non erit. Verumenimuerò, quia
plantæ radicibus tam solidis non innituntur,
quàm arbores, nec tam robusto donantur corpo-
re, nascunturque plurimùm seminibus, vel im-
plantationibus, ac breuioris sunt vitæ, idcirco de
illis peculiarem hîc instituemus narrationem. Si
itaque semina platarum titulo capitis huius pro-
positarum, aut aliarum, maduerint triduo, vel
quatrduo (antè quàm serantur) in iusculo mace-
rationis purgantium medicamentorum simpli-
ciū, initio huius Opusculi descriptorū, & siccata,
vicibus iteratis remaduerint, ac ita optimæ terræ,
pingui fimo saturatæ, & diligenter subactæ, com-
missa fuerint, quidquid inde nascetur, medicato-
rum seminum facultates ac ingenium referet.

Idem

Idem etiam continget, si medicamentosa illa macerationis aqua, vel iusculo, (seu cremore quopiam) pullulantes plantulas, & adhuc lactescentes, aliquot diebus, velut ex nutricis vberibus, stilando, & non mergendo, aut inebriando, opportunis horis foueris ac rigaueris: hinc enim alui solutionem facilem & corporis purgationem ab illis conciliabis. Si grauis æstus inferiora torrebit, eodem liquoris haustu illas sitientes, affatim, & identidem, sed tempestiuè, (vt in arboribus dictum est) refocillare, ac recreare poteris.

*Secundus
modus.*

Sunt qui per adolescentiam plantarum, radices earum blandè circumfodiunt ad capillares vsque fibras, sed absque vlla iniuriosa tractatione & eradicatione. Tum demum, purgantia medicamenta simplicia, proposito scopo selecta, & nonnihil contusa, si opus erit, earum nudatis radicibus sparsim iniiciunt, ac disseminant (vt in arboribus diximus) regeſtæque terra adobruunt, conſepeliunt, ac ita educari, crescere, & medicamentari permittunt. Quod à multis factum, & salubriter expertum, verè scio.

*Tertius mo-
dus.*

Nonnullis abundè satis est dū plantulas transferunt, in scrobiculum illis defossum mittere ac subſternere selecta medicamenta: deinde ſtercorata terra, & si opus erit, irrigata, omnia condere, ac ita cælo & ſolo committere. Modos alios requireres ex medicationibus arbuſcularum. Et quæ de liquoribus, & ſuccis medicatis ad plantarum radices infundendis, tradita ſunt, eadem etiam ad ſapores, & odores (de coloribus dubito) prudenter, ac ſolenter coaptare poteris, exem-

*Quartus
modus.*

*Historia
pulcherri-
ma.*

*Pulchra &
notatu di-
gna.*

plo Aristoxeni Cirenei : qui, vt scribit Plinius, à patria desciscens philosophia, & helluonum voluptati ac collegio subscribens, natus in hortis lactucas, vesperi vino mulso rigabat, eoque potu, donec satis ebibissent, satiabat : vt postridie, cum illuxisset, placentas virides à terra missas, se habere veditaret : dignum helluone inuentum, nedum philosopho. Sed in medicamento plantarum mangonio & artificio versatum satis. Manu itaq; ex hac tabula mouebo, vbi admonuero, quod plantæ, quibus à natura inest purgatrix quædam lubricitas, vt violis martiis & maluis : aut lactea substantia & dulcedo, nonnihil etiam deiectoria, vt lactucis : vel nitrosus succus, & ob id medicamento ac deiectorius, vt brassicæ & betæ : aut lenta & excrementitia humiditas, vt portulacæ : hæc, inquam, & similes plantæ, cura admodum sollicita, medicamentisque multis non indigent, vt medicatæ, ac purgantes euadant, cum id naturæ ferè comparatum habeant : & ob id modica alteratione indigent, vt medicamentosæ fiant. De pepionibus, cucumeribus, & huius plumæ aliis, non dissimilis erit ratio, ob succum excrementitium, aquosum, & nonnihil lubricum, quo largè scatent.

*Vites variis modis medicatas reddere, vt earum vna,
& vina ex illis expressa, aluum clementer moueant,
& corpus absque molestia purgent. CAP. XI.*

*Prisca me-
dicarum
vitiū phi-
losophia.*

SECUNDVM vindemiã, vbi vites ablaqueantur, quantum putabis ei rei satis esse vini, tot vites ablaqueato, & signato : earum radices circum

cūm farrito & purgato. Postea, veratri radices in
pila contūdito, & circum vitem ponito : his ster- *Primus mo-*
cus vetus, & veterem cinerem, ac duas partes ter- *odus.*
ræ circū addito. Radicibus vitis terram insuper
iniicito. Hoc vinum seorsum legito. Si voles ser-
uare in vetustatem ad aluum mouendam, serua-
to : nec commisceas cum cætero vino . De eo
cyathum sumito, & misceto aqua, ac bibito ante
cœnam : sine periculo aluum mouebit.

Aliter, cūm vites ablaqueantur, signato quam- *Secundus*
piam, ne admisceas cætero cum vino. Treis fasci- *modus.*
culos veratri atri circumponito circum radices,
& terram insuper iniicito. Per vindemiam de his
vitibus, quod delegeris, seorsum seruato, cyathū
in cæteram potionem indito, aluum mouebit, &
postridie perpurgabit, sine periculo. Hæc ad ver-
bum M. Cato in suis de re rustica Commentariis.

Africanorum & Græcorum geoponici ac me-
dici, Catone multò antiquiores, hac incedūt via.
Sarmentum quod pangendum est, ima parte fin-
ditur, trium vel quatuor digitorum mensura, su- *Tertius mo-*
blatâque medulla, simplex medicamentum pur- *odus.*
gans & deiectorium, ex his quæ primo capite re-
censuimus, contusum, medullæ loco intruditur.
Vel compositi alicuius pulpa (quod præstantius
est) immittitur. Postea, vulnus aut fissura, ne quid
effluat, idoneo emplastro regitur, deligatur, & ita
sarmentum terræ mandatur . Hæc Florentinus,
ex Græcorū geoponicis & medicis vnus, & post
eum Palladius.

Recentiores satagunt, vt vitis ablaqueatæ radi-
ces emundentur, deinde purgantis alicuius medi-

*Quartus mo-
dus.*

camenti compositi succum, vel ex simplicis alicuius maceratione liquorem, affusione & rigatione, per dies aliquot repetita, affatim combibant & exhauriant, maximè, dum noua de grauido palmitè gemma tumet. Hoc peracto, terram radicibus regerunt, & ante omnia diligenter cauent, ne tum gelidus & niuosus spiret Aquilo, radices percellens, ac vires medicamentorum obtundens. Qui ex vite hunc in modum medicata nascentur racemi, deiectorij erunt ac purgantes, perinde atque vinum ex illis expressum, sicuti scripsit & annotauit idem Florentinus, libro primo & secundo suorum Georgicôn. Modus hic sanè quàm facilis est, ac valde expeditus, vt testatur Arnaldus à Villanoua, ob causas in Arboribus expositas. Hinc nimirum visa, repertaque est vna, vt ille idè scribit, cuius acinus quilibet aluum clemèter mouebat, habebaturque res ea pro summo miraculo. Qui vuis & vinis albis oblectantur, vitem ac vina huiusmodi medicata sibi comparabunt: qui rubris, contrà: quando, velle suum cuique est, nec gustu viuatur vno.

*Quintus
modus.*

Est alius modus comparandorum huiusmodi racemorum facultate deiectoria præditorum cum suis vinis, quem nec tacebo, nec tibi dissimulabo. Sarmenta ex generosis vitibus, opportuno tempore seliguntur, & in vas aliquod semiplenū purgantibus potionibus, vel medicamentosis liquoribus, maceratione longa paratis, deponuntur: deinde illis terra optima remiscetur, ac tantisper resoluitur, irrigatur & curatur, donec farmetorum & flagellorum oculi nitantur exire. Id vbi fit,

fit, more vitium cæterarum, idoneo loco circumspectè panguntur, summâque habetur cura, ne iniuriola tractatione, vel tantillum offendantur, & hinc ex suo membro excutiantur. Qui inde nascuntur racemi, pro facultate succi ac liquoris, quo imbutus fuerit palmes, medicati euadēt, perinde atque vinum quod ex illis exprimetur.

*Notandum
et causan-
dum.*

Aliæ vitium, vuarum & vinorum medicationes pulchre & ingeniosæ, ad somnum, contra venena, & alia. CAP. XII.

ET SI quæ hîc scripturi sumus, facilè & explicatè colligi possint ex præcedentibus, dicam nihilominus de illis aliter, paucis ac breuiter, quantum feret materia. Si loco purgantiû medicamentorum compositorû, aut diluti eorû, vel decocti simplicium, quidpiam ex iis antidotis, quæ somnû conciliant, in liquorem solutum, ad vitis radices ablaqueatas, tempestiua rigatione effuderis, vel hypnoticas & somniferas plantas iisdem radicibus consepeliueris: aut circum plâtaueris (vt vult Dioscorides, in vino phthorio) tam vuæ quàm calcata & pressa ex iis vina, somnum facilè conciliabunt. Idem fiet, si truncum vitis selectum, vt de arboribus diximus, Gallica terebra, aut alia, perforaueris, & eadem antidota foramini intruferis, ac vulnus, quo ostensum est modo, tractaueris, obduxeris, ligaueris, ac Deo & naturæ permiseris. Si theriacem, mithridatium, aut alexipharmacum aliud, eò intruferis (sublata si opus erit medulla) vel diluto eorûdē, aut liquore

*Vitis somni-
fica qualiter
fiat.*

*Vitis anti-
dotaria, &
venenis præ-
gnans.*

*Mira vitis
theriacalis
efficacia.*

*Præceptum
notandum.*

macerationis plantarum venenis pugnātium, radices imbueris, & frequenti rigatione, eaque tempestiua, perfuderis, vitem habebis antidotariam, alexipharmacam, pestifugam, & venenorum, ac venenatorum omnium hostem capitalem: adeo vt nullum animal veneno imbutum, sub ea stabulari audeat, ac stationem aliquam capere. Quin etiam aiunt acetum ex vino vitis huius antidotariæ & theriacalis factum, necnon vuas passas, miram habere facultatem contra toxica, pestilentem aërem & morbum, venenatorum morsus, ac alia pleraque. Quibus deficientibus, proderunt etiam, vitis eiusdem folia trita, & venenatorum ictibus apposita. Quod si rursus horum omnium penuria fuerit, cinis sarmentorum hominem à periculo vindicabit. Nam & citra theriacem vitis cuiuscunque sarmentum, aduersus morsum canis mirè auxiliatur, modò non fuerit rabidus. Autores sunt (ne quis putet meum esse commentum) Pœnorum & Græcorum geoponici ac medici, & inter hos Florentinus, qui hæc posteritatem latere noluit. Cæterum hîc nec omissum velim, nec intactû, quod si de huiusmodi vitibus medicatis sarmentum transferendum, aut inferendû accipiatur, vires sui medicamēti, vt de arboribus diximus, vix respiciet, nec materni medicaminis gustum retinebit. Quare oportebit noua infusione, eaque assidua, vim senescentis succi iterare & suscitare, vt scribit Neapolitanus Palladius, rerum agri doctor non aspernandus.

Quomodo

Quomodo carnes gallinarum, caponum, perdicum, columborum, phasianorum, pullorum, anserculorum, turturum, alaudarum, turdorum, & similium alitum: Adhæc, hædorum, agnorum, lepuseulorum, cuniculorum, porcellorum, & similium quadrupedum medicamentosæ fiant, ut corpus ab excrementis blandè purgare queant.

CAP. XIII.

Ex præcedentium explicatione & doctrina, facile fuit colligere non posse rationi, aut sensui, aut experientiæ, aut doctorum virorum sententiæ consentaneam esse illorum opinionem qui negant vires seu potestates certo generi à forma substantiali contributas (quæ in temperamenti aut materiæ proprietate consistunt) aliis nonnunquam rebus natura & specie distinctis communicari: id quod viis multis, & exemplis compositionum, transformationumque variis, in fructibus, oleribus, radicibus, vitibus & vinis, hætenus pro tenui nostra Mineruâ utcunque ostendere fategimus. Hinc nimirum, nec frustra, nec temerè Galenus multis in locis testatur lac capræ quæ scammoneam, & rithymallos vel marinâ brassicam depasta fuerit, purgatorium euadere. Id quod etiam Hippocrates non de capra modò, verum etiam de mulieribus affirmat: putatque hinc non parum referre, quo siue mulier, siue animal cibo vsum sit, cuius lacte salubriter uti velis, siue sanus, siue marasmo de ægrotans febre, aut ad infantulorum probam alimoniam. Cùm itaque sic res habeat, ut quo cibo vescuntur animalia, illius odorem & vires resipiant ac redoleant quodammodo eorum car-

Vires certo generi attributas, aliis specie distinctis communicari.

De lacte medicato notanda & observanda.

d

nes : cūm lactigeræ pecudes , & boues , quem
Turdos oīē- delinxēre salem (vt est apud poētā) referunt
re Iuniperū in lacte saporem , imò verò in butyro & casco ,
quādoque. cūm iuniperum oleant turdi qui illius baccis per-
libenter vescuntur , quidni etiam alitum quarun-
dam , & quadrupedum iuniorum medicatis re-
bus & pabulis , vt mox dicemus , educatorum ,
medicatas eorundem vires & facultates in pro-
pria carne & pulpa referant , & hinc medicamen-
tosa ea caro & purgatrix euadat ? Sed quonā , in-
quies , modo , id assequetur ? vt priscos medicos
& philosophos , qui ea de re scripserunt , in præ-
sentia omittam , ex recentioribus , pro multis ,
vnum Thomam Erastum proferam , quem paucis
audire graue non erit . Docuit me , ait , aliquando
Quomodo præceptorum meorum vnus , purgatorias red-
fiant purga- dere gallinarum carnes , & bene successit in hūc
torie alitū, modum . Decoquenda sunt purgantia pharmā-
& anima- ca , vt helleborus , scammonium , agaricus , tithy-
lum paruo- malli , & similia , cum tritico , aut hordeo . Hoc
rum carnes. solo exsiccatō si vescantur longo tempore galli-
næ , (vel huiusmodi volucres alię) purgabit earum
caro comesta , nec erit admodum insuauis & gu-
stui ingrata . Hæc ille . quod artificium non ad so-
las gallinas , capones , perdices , phasianos , & hu-
ius plumæ alites alias , sed etiam ad quadrupedia
animalcula quædam , vt hædos , agnos , lepu-
sculos , porcellos , & huius pili similia , prudenter
accommodabis , medicato , vt diximus , dome-
stico eorum pabulo . Nam de agrestibus hīc non
loquimur , sed domi vel educatis , vel educandis .
Verumenimverò , precium operæ istius fuerit
cundem

eundem Eraſtum rurfus audire, eam in rem alibi paulò plenius & planius ad hunc philoſophantē modum. Hellebori radix, inquit, in aqua cocta, medicatam eam reddit & purgatoriam: in qua ſi maceratus panis aut triticum à gallina dies aliquot comedatur, & in chylum, ſanguinem, & carnes in eis permutetur, tum demum occidatur, coquatur, & à quopiam homine edatur, proculdubio purgandi vim & facultatem, ab helleboro contractam, per tot ſubſtantiales mutationes conſervafſe deprehenderetur. Hoc ſi eſt, quis, obſectro, adeò infaniet ut in tali carne formam hellebori, aut huius eſſentialem poteſtatem quærat. Erunt itaque hæc, cum in præcedentibus, tum iis quæ deinceps dicentur accipienda de viribus quæ in temperamenti aut materiæ proprietate conſiſtunt. Non ſum neſcius plæroſque etiam magnates ſuperiores alites vel animalcula exenterata ac plumis, & corio exuta, infarcire purgantibus medicamentis ſimplicibus, ut rhabarbaro, agarico, foliis ſennæ, ſemine cartami, radicibus polypodij, epithymo, & ſimilibus, vno, duobus, vel pluribus ſimul, addito cinnamomo, ſemine aniſi, vel fœniculi, necnon herbis parti ægrotanti idoneis & congruis: tum demum hæc omnia ventri alitis, vel animalis inferta, conſutòque oſtiolo, per quod immiſſa erunt, igni lento torrenda committere: ut vaporofa medicamentorum horum ſubſtantia imbuta caro, & ut ſic dicam, infuccata, medicamentofa & purgatrix euadat. Alij farctam in hunc modum alitem, & his medicis miſcellaneis intus ſaturatam,

d ij

*Eraſtus in
explicatio-
ne de pur-
gantia me-
dicamento-
rum facul-
tatibus.*

*Alius mod⁹
medicanda-
rum carniū
alium &
paruerum
animalium.*

*Modus a-
lius, Et
formula.*

pingui iusculo incoquendam deponunt, eoque decocto purgante vnà cum carnibus salubriter vtuntur : & hinc corpus à grauantibus excrementis blandè repurgant. Sed de his hætenus scriptum sit, vt aliis suum demus locum & ordinem.

- Hæc itaque de medicandis arboribus, fructibus, oleribus, radicibus, vitibus, vuis, vinis, & carnibus satis erunt. Quæ si placuisse, & grata fuisse intellexero, quæ apud nos latent & pulchriora, & præstantiora, ex vmbra in lucem communi iuuandi studio profeceremus.

ANT.

ANT. MIZALDI MONLVCIEN-
 SIS, MEDICI ARTIFICIA PERPVL-
 CHRA COMPONENDORVM VINO-
 rum, quæ diuersis morbis blandè ac iucundè
 succurrant: cum prisco ac recenti quorundam
 catalogo, & auxiliis.

ERTVM est priscos medicos
 summo studio ac diligentia
 perquisiuisse, quonam modo
 diuersis affectibus corporis &
 animi, cum curandis, tum ex-
 citandis, vina artificiosè con-
 cinnarent, & medicata facti-
 tarèt. Qualia sunt Theophrasti apud Heracleam
 Arcadiæ, quæ viros dementabant: Athenæi apud
 Thasios, quæ somnum accersebant, & fugabant:
 Plinij Arcadica, quæ fœcunditatem fœminis im-
 portabant, & viris rabiem. Adhæc Træzenia, quæ
 qui biberant, negabantur generare: & Lycia quæ
 qui gustauerât, his soluta aluus firmabatur. Hinc,
 scilicet, variæ illæ, apud M. Catonem, vinorû con-
 cinnationes, ad varios affectus: necnô apud Dio-
 scoridem: & ante iam dictos omneis, apud Pœ-
 norum & Græcorum geoponicos ac medicos, si-
 cuti suo loco deinceps ostendemus. Horum arti-
 ficia omnibus penè morbis, citò, tutò ac iucundè,
 necnon (vt aliquid de meo addā) quàm minimò,
 auxilianria, cum legissent posteriores medici, hinc
 (fortasse) consultò moti fuerunt, vt medicamenta
 quædam purgantia, vino macerarent, & horis ali-
 quot infunderent, ad conciliandā ei medicamen-

*Varia anti-
 quorum vi-
 na ad va-
 rios affect⁹.*

d iij

Vini facultates mirae in corpus.

rosam facultatem. Quod, Diſſonni, quanto applauſu, & corporis totius conſenſu ſic hauritur? Quas, obſecro, vireis in corpore clementer ac blandè ita non exerit? Quam ſuauiſſimè medicamentis & rebus, quibuſcum miſcetur, non adfert? Quas facultates cerebri, ventriculi, iecinoris, cordis & inteſtinorū non roborat, ſubſtantia, ac naturæ ſuæ familiaritate, quæ nobis amica eſt, aſſueta, &, penè dixerim, congenita? Hinc nimirum Galenus noſter, Falernum Mithridatio, & Theriacæ miſcendum præcepit, vt multorum amarorum, quibus conſtant antidota illa, iniucunditatem tegat, & ventriculo qui amara auerſatur, ſuauiſſimam conciliet, contetricemque eius vim roboret. Rectè itaque ac prudenter ſolertes medici factitia vina excogitarunt, quæ facultates impreſſorū illis medicamentorum, celeriter ac iucundè toti corpori, eſſentiæ tenuitate, ac familiaritate diſtribuerent, & à variis affectibus illud opportunè liberarent, abſque noxa, tædio, ac nauſea. Horum compoſitiones multiplices, & artificia diuerſa, tibi candidè, vt omnia, proponere ac paucis exponere, nec detrectabo, nec grauabor: vt habeas è multis quæ pro arbitrio ſeligere & ſequi poſſis.

Vinorum medicamentoſorum artiſicioſæ aliquot concinnationes, tam per vindemiam, quàm alio quouis tempore aggrediendæ.

C A P. I.

VINDEMIAE tempore, muſtum ex albis racemis, iſſque optimis, ac minimè vitiatis expreſſum

pressum (si albo vino delectaris) vel ex aliis comparatum, seliges ac sepones: & antè quàm efferveat, in doliolum, cadum, lagœnam, vel aliud vasculum, ex munda & proba materia concinnatū, opportunè infundes. Sed ita, vt prius selectę materię tuę medicę, lotę ac purgatę, in dictum vasculum descenderint: siue herbę fuerint illę, seu radices, flores, semina, species, aromata, fructus, grana, aut res alię quęvis medicamentosę, quarum facultates mustum imbibere, ac prę se ferre fatagis. Quod equidem duodecuplam proportionem habere debet ad dictas materias plūs, minūs, pro intensiore & remissiore illarum sapore, odore & qualitate. Id vbi factum erit, scutellā vno latere apertā, vel illo aliquantulū sublata, vinarij tui vasis osculum, & supremum spiraculum, operies: vt fęces sensim ab imo ad summum tendentes, liberum habeant emissarium, & quod medicato halitu ac feruore sursum volitat, despumatum ad inferiora retrudatur. Vbi feruor resederit, & despumatio cessauerit, vas omnino replebitur, (quod pro aliis deinceps dictum velim) &, ne quid effluat, diligenter stipabitur, ac loco idoneo in vsum seponetur: qui post duos menses opportunus erit. Vides quanto artificio hęc elaboratur, & quasi à natura conficitur, &, vt ita loquar, incorporatur, quod iniectum & comprehensum est. Nam per naturalem musti calorem, validāque ebullitionem, interna rerum infusarum, necnon confusarum fit agitatio, velitatio & impressio. Quā vinū, multò superius, viribus propriis eas spoliare, sibiq; proprias facere,

Primus modus comparandorum vinorum medicamentorum.

Pulcherrima narratio, pro sequentibus valde notanda.

Arguta philosophia & non vulgaris.

d iij

*Refutatio
superioris
artificij.*

imbibere, & ut rheologicè loquar, transsubstantiare, viis, modisque omnibus molitur, ac tandè assequitur. Ex quo medicamentosum euadit, & hinc vi admodum penetrabili, artifice industria, insitas, conceptasque rerum immixtarum, sibi que creditarum facultates, ad omnia corporis membra, in nictu oculi, iucundè perfert ac distribuit, absque vlllo naturæ grauamine, tædio, nausea, aut fastidio: sicuti probatum, expertum, ac summe obseruatum habemus, scimus, ac vidimus. Hoc primum est concinnandorum vinorum artificium paratu admodum facile, sed mihi utcunque suspectum. Nam periculum est, ne musto immersæ, aut natantes materiæ, ex mora, loci natura, difflatione præpedita, & aliis, vitium trahant, ac vinum ita labefactent, ut ætatem ferre non possit, sed in vappam illico abeat, aut ante tempus ace scat. Quare præstaret, feruore vini sedato, & despumatione facta, illud elutriare, & in alterum vas transfundere: inclusasque materias excludere, & procul amandare. Nisi malles aliud mustum illis superfundere, & hinc comparatum vinum, quod priore multò erit imbecillius, pauperibus ægrotantibus elargiendum custodire.

*Secundus
modus.*

Est alter modus quamplurimis vsitatus ac familiaris, cuius talem habeto formulam. Medicæ materiæ, pro concepto cuique scopo electæ, in optimi musti iusta quantitate (comparato ad id vase idoneo) tantisper coquuntur, & temperato igni, ex semiustis carbonibus accenso, tandiu leniter bulliunt, spuma ad vnguem exclusa, donec

donec pars tertia, plùs, minùs, absumpta fuerit: aut mustum ipsum, rerum immissarum saporem ac odorem exactè imbiberit. Id vbi factum est, noctem integram adopertum vas, cum suo vino & materiis quiescit, sequente luce, per vimineum colatorium omnia transmittuntur, ac vñum ita percolatum alteri musto (sed minoris quantitatis) vase ad id accommodo, diligenter remiscetur, & transvasatur: aptato ad summum eius spiraculum & emissarium operculo, qua nuper scriptum est formula: vbi perfectè deferbuit, & defæcatum est, ritè impletum, operculatum & clausum, loco idoneo, in vñum custoditur, ac seponitur. Sed rursus modus iste (quanquam non ignobilis) sua non vacat suspitione, ob rerum immissarum ebullitionem plùs æquò (fortasse) maiorem vel minorem, intensiorem aut remissiorem, nulla graduum basi in his præscripta & obseruata. Nam sunt multa quæ longam coctionem sustinent, alia verò breuiem: cuius si non habeatur perspecta ratio, vires decoctorum resoluuntur, & in fumos illico abeunt. Quare satiùs esset, ac multò consultiùs, medicas materias tãdiu in musto macerare, donec illarù naturam ac facultates, tam gustatu, quàm odoratu, induisse ac ebibisse deprehenderetur.

*Infirmatio
superioris
modi.*

*Consilium
notandum.*

Quod vbi cõstabit, lenta ebullitione
eàq; leui, negotiù, quo dictum
est modo, facìlè ab-
soluetur.

Primus modus.

SUNT aliæ medicandorum vinorum methodi, quas paucis tibi expediam. Medicæ materiæ recētes, aut, si id minùs licet, semisiccæ, & negliger contusæ, lineo, aut cannabino sacculo admodum raro imponuntur, & ad præscriptas formulas in optimo musto præmadent atque innatant, additis lapillis, si leuiore erunt, ut in vino hyssopite docet Dioscorides. Vbi satis emaduerint, & maceratæ fuerint (quod ex sapore & odore musti illis imbuti percipitur) tum demum blâdè, & quantum licet, expeditè coquuntur, despumantur, & excluso sacculo, factâque illius forti expressione, vinum ita medicatum, alteri (sed minoris quantitatis) miscetur, & nonnihil mouendo, agitur. Id ubi exactè in suo doliolo deferbuit, diligenter repletum & operculatum, diligentius custoditur.

Secundus modus.

Alij in generosum vinum (nihil refert nouum fuerit, necne, adhæc album an rubrum) selectas, pro arbitrio, medicas materias, lotas ac repurgatas immittunt: & horis aliquot, ut dictum est, ibidem macerant, coquunt, despumant, percolant: & absque vlla expressione, vinum in vas mundum deponunt, replent, optimè claudunt, & vsui reseruant. Hæc via trita est ac vulgaris, quam etiam nouit media de plebe popellus. Probarem sanè materias sacculo aut linteo vbique includi, ut commodè, & absque vini iactura, excludi

cludi ac retrahi possint. quod Dioscorides ubique facit.

Qui solertiores sunt, & ingenio perspicaciorē *Tertius*
secreta rerum explorant, medicas easdem mate- *modus.*
rias, quo dictum est modo, apparatus, cum duodecupla quantitate racemorum alborum, aut nigrorum, miscent, confundunt, & vindemiæ more, calcant, vnâque tandiu in doliolo ad id congruo, aliorum vinorum more efferuescere permittunt, donec clarum & defæcatum vinum, ex his miscellaneis secerni possit. Id ubi animaduertunt transvasant, & ubi iterum deferbuit replent, & custodiunt. Sed ea de re in compositione vini Guaiaci fusius scripturi sumus. Quod ad reliquias materiarum attinet, vinum illis desuper iniiciunt, referuescere sinunt, exhauriunt, vt vina alia curant, & in vsum ægrotantis familiæ sponunt. Nam tantum distat inter hoc postremum, & præcedens, quantum distant (quod dicunt) æra lupinis. Hic modus mirum in modum mihi arridet, ob legitimam rerum fermentationem, permissionem, sequestrationem, insinuationem, & alia, quæ sciens omitto, & volens prætereo, ne longa narratio tædium pariat.

Non desunt qui vina ista inualecente æstu, *Quartus*
(dum infana Canicula messes concoquit, & ardenteis contristat Sirius agros) vitreis phialis, ad *modus.*
Solis viuificum ignem, conficiant: artificio non damnando, & conatu nequaquam inutili, ob causas nobis alibi expressas.

*Primum in hac æni-
tria servan-
dum.* **H**ic supersunt quædam, ex Dioscoride, &
aliis, nunc demum aperienda, quæ in octo
capita paucis digeram. Primum, vinorum fa-
ctitiorum vasa debere impleri: quia non plenis
facile in acorem transeunt vina, & promptissime
corrumpuntur: quod popolare est. Secundum,
Medicata vina, perinde atque medicamēta, rectè
valentibus insalubria esse, nisi ad morbi alicuius
præcautionem fumantur, ex consilio docti &
prudentis medici. Tertium, febricitantibus sum-
mo delectu & iudicio exhibenda esse, imò verò,
si Dioscoridi credimus, abdicanda: præsertim
quæ cum frigorificis rebus nihil habent com-
mune. Nam vinum ad febrem, est vt ignis ad
ignem. Quartum, factitia vina misturarum vires
sibi asciscere. Quare non difficile fuerit iis qui re-
rum naturas norunt, medicatorum vinorum vi-
res coniectura quadam assequi: vt in vino è Be-
tonica tradit Dioscorides, quod nos paulò post
describemus. Quintum, vina ista dum in vsum
traducuntur, & è suis doliolis identidem hauriū-
tur, periclitari vapescere, acescere, aut aliter vitia-
ri: nisi maturè illis prospiciatur. Quod fiet si opti-
mum oleum salis experts superfundatur. Nam
veluti tectorio quodam, ab huiusmodi labe illa
defendet. Sextum, medicamētosis vinis, vt etiam
aliis, summè commodare, vel incommodare va-
sa, in quibus reponuntur, & ligna ex quibus illa
compinguntur. Sic factum & expertum videmus,
vt vinum

ut vinum in cadis, vel doliolis Tamaricinis conditum & seruatum, lieni ac splenicis magnoperè conferat : & in Fraxineis pesti ac venenis constanter repugnet, & ita de multis, ne sim narrando molestus. *Septimum.* Septimum, vina medicata quæ cum multo fiunt, non esse vsui antè x l. dies, vel menses duos ab eorum deferuëfactione. secus autem de aliis. *Octauum.* Octauum, absque arduo labore & sumptu, vinum medicatum fieri sine igne & ebullitione, si quæ visum erit in fasciculum deligaue-
ris, & vino immerseris, adiecto lapide pendulo, ut materiæ, hoc veluti pondusculo degrauatæ, in vinum descendant. Idem fiet, si linteolo raro, vel sacco mundo materias incluseris, & ut dictum est, in vinum demiseris. Quod diebus nonnullis hinc exactis gustandum erit, & paulò post regustandum : & tandiu repetendum, donec vinum, rerum infusarû saporem ac odorem in se transtulisse, & exactè ebibisse videbitur. Quod ubi deprehendes, tum demû materias excludes, & vinû habebis pro illarû facultatibus medicamentosum, tibi sedulò custodiendum, & ne difflatum admittat, accuratè obturandum. Superioribus addere *παραεργον* non erit, quòd quæ insignem habent qualitatem, & vino remisceri debent, parua mole, maximam illius quantitatem exigent, ob saporis, vel odoris excellentem vim, citam penetrationē, & extemporaneam insinuationē, quæ & gustui & olfactui sese statim imprimit. Hęc si nimia erit, & ob id ingrata, dulcibus, odoratis ac suauibus emendari, vel saltem regi & dissimulari poterit: sicuti in medicatis fructibus docuimus. Sed de

*Præceptum
valde obser-
uandum.*

*Parascene
ad vinorum
medicamentum
facultates.* artificijs vinorum medicamentorum hæc satis erunt.
Nunc demum restat, vt particulares aliquot
eorundem formulas tibi proponamus, cum pro-
prijs singulorum auxilijs, vsu, & remedijs: grada-
tim ab antiquorum placitis & formulis, ad recē-
tiorū scripta, modos & experimēta eundo. Quod
vt dictum, ita etiam factum agnoscas, sic verba
ad rem conféro & deduco.

VINORVM MEDICATORVM ET
MEDICANTIVM PARTICVLARES A-
liquot formulæ, & præsidia, ex Græcis Floren-
tini Georgicis.

Vinum factitium ex Rosis, Anetho & Aniso.

*Trium vi-
norum fa-
cilitatis vi-
res & na-
tura.* **I**N vinum mustum, vel aliud, conuicito rosarum
lexungium & montanarum, necnon anisi ac
mellis partem, cum modico croco: simul ligato
omnia. Id cōmodum erit stomachicis & pleuri-
ticis. Colligato præterea Anethi semen in linteo,
& in vinum demittito: somnificum erit, vrinam
mouebit, ac cibos cōcoquet. Rursus Anisi semen,
vino, vt dictū est, iniicito, difficultatē lotij emen-
dabit, ac visceribus summè proderit.

Vinum ex Asaro, Pulegio, & Fœniculo.

Primum vrinam elicit, hydropicos & ictericos
iuuat, hepaticos corroborat, ischiadicos & ter-
tianarios recreat, ac febrium rigores soluit. Secū-
dum, aduersus serpentium & reptilium venena
vtile est. Tertium, lapsam appetentiam erigit,
stomachum

stomachum firmat, & vrinas mouet.

Vinum ex baccis Lauri, Petroselino, & Conyza.

Vinum ex baccis Lauri, tussi, pectori, torminibus, & difficultatibus vrinæ auxiliatur, senibus prodest, aurium doloribus succurrit, serpentibus ac reptilibus aduersatur, & mulieres, quibus vterus strangulationem minatur, apprimè iuuat. Ex Petroselino, ventriculum roborat, eius flatus discutit nauseabundos, appetentiam excitat, vrinam ducit, & somnum conciliat. Ex Conyza, stomacho est valde accommodum: paralyticis, stupentibus, tremulis, torminosis & nephriticis opitulatur, pestilentibusque morbis summè conducit.

Vinum ex Ruta, Fæno græco, Hyssopo, & Apio.

Primum aduersus venena, venenata medicamenta, flatus, & reptilia, auxiliare est. Secundum hepatis plurimum prodest, præsertim si fænum græcum fuerit contusum. Tertium, pectus purgat, coctionem iuuat, & aluo est vtile. Quartum confert lotio reddendo, appetentiæ ac neruorum præcordiorumque doloribus. Sed apij semen debet mitti contusum in vinum.

Vinum ex Absinthio & Thymo.

Absinthij, maximè Pontici, drachmas octo contunde, & raro linteolo illiga: demum in ampho- *Amphora
libra 80.* ram cum cassia iniice, & mustum optimum superfunde, relicto spiraculo, vt feruescat: deinde reple, & serua. Vfus erit ad præcordiorum ac hepatis dolores, necnon ventriculi cruditates, & affectus alios eiusdem. Eiicit etiam animalia quæ in intestinis connutriuntur. Vinum ex Thymo

Chænix li-
bre 2. *E*
quadrans.
Metreta, lib.
108. men-
surales.

fic concinnatur. Thymum dum floret collectum
& siccatum, terito : deinde in dolium chœnices
quatuor indito, & vini albi metreta affusa do-
lium ad dies XL. oblinito. Potens est mulieri lac
attrahere, & ægrotudines fœmineas emendare.
Hactenus Florentinus inter Græcos geoponicos
& medicos eximius.

MEDICATORVM. ET MEDI-
CANTIVM VINORVM PARTICVLA-
res aliquot formulę & præsidia, ex M. Catone.

Vinum factitium ad aluum mouendam.

Cyathus,
unc. 1. se-
mis.

IN vinum mustum veratri attriti manipulum in
amphoram coniicito : vbi satis efferbuerit, de
vino manipulum eiicito : id vinum seruato ad
aluum mouendam. De eo cyathum sumito, mi-
sceto aqua, & bibito ante cœnam, sine periculo
aluum mouebit : vel cyathum in cæteram potio-
nem indito, aluum mouebit, & postridie perpur-
gabit sine periculo.

Vinum concinnare, si lotium difficilius transibit.

Congius,
libra 10.

Iuniperum in pila contundito, libram indito in
duobus congiis vini veteris, in vase mundo de-
feruefacito. Vbi refluxerit, in lagœnam mittito :
mane ieiunus cyathum sumito, proderit.

Vinum ad Ischiadicos.

De iunipero materiam semipedem crassam mi-
nutim concidito, feruefacito cum vini veteris
congio. Vbi refluxerit in lagœnam confundito,
& postea

& postea vtitor id vini cyathum: ieiunis manè proderit.

Vinum ad tormina, & si tinea, & lumbrici molesti erunt.

Sumito triginta mala punica acerba, contundito, indito in vrceū, & vini nigri austeri congios treis superponito: vas oblinito: post xxx. dies aperito, & vtitor: ieiunus heminam bibito.

Hemina, vnt. 10.

Vinum ad dyspepsiam & stranguriam.

Malum punicū vbi florebit colligito: tres heminas in amphoram infundito: vini veteris quadrantal addito, & fœniculi radicem puram contusam ad heminam vnam: oblinito amphoram, & post dies xxx. aperito, & vtitor. Vbi voles cibum cōcoquere & lotiū facere, hinc bibito quantum voles sine periculo. Idem vinū tineas etiam perpurgat & lumbricos, si sic concinnes. Incœnatum iube esse: postridie thuris drachmam conterito, & mellis cocti drachmam vnam, & vini prædicti sextarium: dato ieiuno, & puero pro ætate triobolum, & vini heminam. Hactenus M. Cato, qui in mensuris paulò est liberior, si hæc tempora & corpora spectes.

Quadrantal idem quod amphora.

Triobolum, drachma sextis.

MEDICATORVM ET MEDICANTIVM VINORVM PARTICVLARES aliquot formulæ, & præsidia, ex Dioscoride.

vinum Rhodites, seu è Rosis.

Mina & libra, idem.

ROSARVM contusarum minam linteolo deligatam, in multi sextarios v l i i i. demer-

Sextarius, lib. 2 cum vnt. 8.

gito, & post III. menses defæcatum vinum transfundens recondito. Vtile est his qui febre carent, & ad ventriculi coctiones, eiúsque dolores, à cibo potum. Valet etiam contra humidas aluos & dysenterias.

vinum Absinthites.

*Cadus qui
& metreta
dicitur, ca-
pit libras
108.*

Varia sunt apud Dioscoridem vini huius concinnandi formulæ, ex quibus hanc paratu faciliorem tibi selegimus. Absinthij Pontici mina tusa, & raro linteo deligata, in cado multi maceratur binis mensibus. Vtile est vinum id stomacho, vrinam mouet, coctionem tardam accelerat. Hepaticis, regio morbo, & renum vitiis auxiliatur: fastidia discutit, & iis prodest, quibus ventriculus negotium exhibet. Valet contra longam præcordiorum distensionem, & inflationes, teretisque ventris tineas, & remoratos menses.

Vinum Hyssopites.

*De ampho-
ra vide su-
prà.*

Libra foliorum hyssopi tusorum, & linteolo raro cum quibusdam lapillis inuolutorû (vt degauatus pòdusculo fasciculus sidat) in musti amphoram coniicitur. Vinum post XL. dies defæcatum elutriatur. Prodest contra pectoris, laterum & pulmonis vitia, veterē tussim & suspiria. Vrinam cit, torminibus & horroribus febrium circuitu repetentibus auxiliatur, ac menses mouet.

Vinum è Betonica.

*De congio
suprà.*

Herbam semine prægnantem cum suis ramulis, libræ vnus pondere, congiis duobus vini maccrant, & post VI. mensem trāsfundunt. Ad multa interaneorum vitia, vt frutex ipse, pollet. Et, vt in vniuersum dicatur, factitia vina, misturarū vires

vires sibi asciscunt. Quare non difficile fuerit iis ^{Præceptum} qui illarum naturas norunt, vinorum vires cōie- ^{universale} ctura quadam assequi. Veruntamen vinorū vsus ^{& notan-} febricitantibus abdicandus est. Fit etiam è Beto- ^{dum.} nica acetum ad eadem vitia vtile.

Vinum Thymites seu è Thymo.

Valet contra ægras coctiones, fastidia, dysenteriam, neruorum & præcordiorum dolores, hybernos algores, & venenata animalia, quorum morſum frigus insequitur, aut putrescit locus. Ad eadem pollet vinum Origanites.

Vinum ex Asaro & Dauco.

Prius vrinam ciet, ac hydropicis, regio morbo laborantibus, hepaticis, ischiadicisque conuenit. Posterius facit ad dolores thoracis, præcordiorum & vuluæ. Menses pellit, ructus euocat, & vrinam cunctantem ducit. Prodest etiam tussi, ruptis & vulsis.

Vinum saluiatum & Marrubiatum.

Quod prius est, valet contra renum, vesicæ & laterum dolores, sanguinis reiectiones, tussim, rupta, vursa, & suppressos menses. Posterius conuenit vitiis pectoris, & omnibus morbis quibus marrubium confert.

Vinum ex Apio, Anetho, Fœniculo & Petroselino.

Omnium eadem est conficiendi ratio, & vires eadem. Sumuntur seminis apij recentis maturi & cribrati vnciæ nouem, linteo raro colligantur, & in musti amphoram demittuntur. Appetentiâ excitat, stomachicis auxiliatur & difficili vrinæ, ac faciles spiritus facit.

Vinum Granatorum.

e ij

*Varij modi
componendi
vini Puni-
corum.*

Ex variis artificiis quibus vinum istud concin-
natur, hîc aliquot Dioscoridi ac recentioribus
probata conscribemus. Succus exprimitur ab aci-
nis Punicorum, quibus lignosus abest nucleus
(apyrena vocant) & ad tertias decoquitur, ac
ita reponitur. Efficax est contra fluxiones inter-
nas, & febrim cum alui profluuiio exortam. Uri-
nam mouet, aluum astringit, & stomacho ad-
modum est vtile. Alij repurgatos Punicorum
acinos, statim prælo subiiciunt, & expressum
succum vitreis amphoris recondunt, ibique per
se tandiu efferuescere sinût, quousque deferbue-
rit & subsidat sæx. Deinde in alias transfundunt
amphoras, quod à sæcibus repurgatum eximût,
& oleum super affundunt, ne mora longa va-
pescat, vel corrumpatur & ace scat. Sunt qui re-
purgatos acinos cum pari mensura vuæ nigræ,
saporis austeriusculi, remisceant, calcent, & per
se efferuescere sinant, quoad vinum clarum eua-
dat. Deinde percolatum, in doliolis adseruant:
sic enim gustui plurimùm arridet. Modum alium
expeditû reperiens in nostro Alexikepo, seu auxi-
liari & medico Horto, campi v i i. area x i. vbi
de facultatibus Punicorum agimus, quas etiam
agnoscit vinum ex illis concinnatum, quando fa-
cilitia vina miscellaneorum suorum vires sibi ad-
sciscunt: vt ex Dioscoride proposuimus in vino
è Betonica. A quo plura, & longè diuersa vino-
rum medicatorum genera reposces.

VINO-

VINORVM MEDICATORVM ET

MEDICANTIVM PARTICVLARES

aliquot formulæ & auxilia, ex Arnaldo Villanouano, & aliis.

Vinum mirabile pro melancholicis.

QVI laborant melācholia ex bile adusta collecta in vasis hepatis ac venarum, vt scribit Arnaldus, aut natura sunt biliosi, componāt sibi vinum secundum aliquam ex præcedentibus formulis, quod capiat buglossi, melissæ, scolopēdriæ, epithymi, behen albi & nigri, polypodij querni, foliorū senæ, rosarum rubrarū exunguiū, florum borraginis & buglossi, singulorum mundatorum, quam voluerint partem, iuxta proportionem vini cōcinnandi. Huius vsus salubris erit, per veris & hyemis tēpora, & maximè autumnī, in quo præcipuè viger melācholia. Si diu seruari debet, tuendæ tantum sanitatis gratia, & nō profligando præsentī morbo, excludetur sena, & loco eius substituetur behen albi & rubri, ana (vt loquuntur) hoc est singulorum, vncia vna. Vinū id melancholicis tristitiam aufert, ærumnosas cogitationes abigit, lætitiā inducit, rationem componit, cor exhilarat, & humorum incinerationes emendat. Valet etiam aduersus quartanas ex adustione factas, & sanguinem à limo ac fæcibus repurgat, corporisq̃ue habitum reparat. Potest id vinū alteri misceri, & solito more sumi, si paulò potentius ac medicamentosius esset.

*Vsus vini
melācholiā
emēdantis.*

ANTONII MIZALDI

Vinum Cardiacum seu cordiale.

*Vinum bu-
glossatum.*

*Historia
pulchra.*

*Succus bor-
raginis.*

Fit ex borragine, melissa, buglosso, & cinna-
momo. Prodest aduersus cordis palpitationem,
& cardiacum affectum. Sanguinem corruptum
emaculat, scabiem abolet, lepram curat; spiritus
recreat, & animum exhilarat. Melancholicos hu-
mores & adustos per vrinas educit, ac cerebrum
à crassis, turbulentis & æumnosis melancholiæ
fumis expedit. Quibus addo, ait Villanouanus,
quòd dementes & furiosos, vinculis retinendos,
plurimum recreat, & ad rationis discretionisque
vsum perbellè reducit. Testis est mihi conscien-
tia, inquit, nisi viderim matronam quandam
hinc liberatam : quæ frequenter ex quauis ira-
cundia, velut demens & impos animi efficieba-
tur, dicenda tacenda loquebatur, & adeò furio-
sa & intractabilis fiebat, vt ligari cogeretur, do-
nec deferbuisset furor, & illa ad se rediisset. Fuit
ei præstantissimo auxilio, & præsentissimo reme-
dio, vini istius vsus, indicatus à peregrino homi-
ne quodam, deemosynā pro foribus dictæ ma-
tronæ implorāte, vt ille idem Villanouanus scri-
bit. Qui etiam testatur succum borraginis, aut
buglosi defæcatum, seu (vt loquuntur) clarifi-
catum, ad superiores affectus valde prodesse, si
vino misceatur, & quotidie hauriatur : nec indi-
get vlla dulcoratione, quòd ex se multum sit dul-
cis ac suauis succus ille.

*Vinum Passulatum, vel vuarum
Damascenarum.*

Passulæ & Damascenæ vux, succosæ & à suis
vinaceis vel nucleolis repurgatæ, ac parum con-
tusæ,

tusæ, mittuntur in vas idoneum, cui superfunditur mustum, & quibus dictum est modis perficitur. Vtile est senibus, valetudinariis, pituitosis, <sup>Vinum præstatissimum & saluber-
rimum.</sup> melancholicis, & mulieribus delicatulis. Pectus lenit, iecur & ventriculum roborat, sanguinem emendat, putrefactioni resistit, nauseas tollit, corpus impingat, ac bellè nutrit. Asthmatis & tussi auxiliatur, coëtricem facultatem cum aliis naturalibus, summè iuuat, & lienteriam, aluiq; fluxiones compescit. Syncopem tollit, humiditates consumit, ac hydropi aquosæ succurrit. Paucis, qui hoc vino vtitur à pituitosis infirmitatibus defenditur.

Vinum Cydonites, seu Cotoneorum.

Vinum melites, seu cydonites sic fit. Mala cotonea, seminibus suis castrata, frustulatim scinduntur, rapi modo, vt scribit Dioscorides, & duodecim librarum pondo, in musti metretam, diebus xxx. macerantur: postea defæcatum vinum reponitur. Id astringit, roborat, & recreat. Vnde <sup>De metreta
scriptum su-
pra.</sup> cardiacis, stomachicis, hepaticis, dysentericis, nephriticis, & urinæ difficultatibus, summè prodest. Qui post macerationem exempta cotonea coquere volet, ac per saccum excernere, & saccharo condire, habebit cydoniatum satis laudabile, & familiæ ægrotanti salutare. Est & Hydromelum multis celebratum, ac falsò Hydromel à <sup>Compositio
Hydromeli.</sup> plerisque nuncupatum, cum nihil mellis admittat, & nomen habeat ab aqua, & cydoniis, quæ Græci *μήλα* nuncupant. Huius compositio hunc habet modum. Nouis imbribus nimirum vernis, cœlestis aqua mundo vase excipitur, diu

e iij

*Vires præ-
stantissimæ
hydromeli.*

*Notandum
observandum.*

in vmbra quiescit, percolatur defæcata, & in ea
tandiu macerantur cydonia, suis interaneis pur-
gata, & frustulatim diuisa, donec succus transiisse
videatur in colorem vini gilui, aut pallidi. Demû
aqua illa per dies caniculares longo tempore in-
solatur, vel lento igni, ex carbonibus absq; fumo
excitato, coquitur, ac despumatur: postea in vas
refunditur, quod diligenter opertum, loco ido-
neo seruabitur. Post septimum mensem pro vino
vti licebit, ad omnia corporis vitia, quæ robore
virium & astrictione indigent: cuiusmodi sunt
resoluta, dissoluta, imbecilla, sudoribus diffllen-
tia, & similia. Viscera omnia laxa recolligit, nau-
seam & vomitum compescit, lapsam appetetiam
erigit, ventriculum firmat, lubricas aluos retinet,
hepar calidum emendat, hæmoptoicis & san-
guinem spuētibus succurrit, coctionem adiu-
uat, ac reptantes in cerebrum vapores deprimit.
Ante cibum retentricem facultatem stabilit, inte-
stinis robur addit, & deprauatum illorum mo-
tum componit. Vfus eius omni ætati, sexui ac
regioni, vt scribit Auicenna, valde congruit, læ-
titiam inducit, sitim restinguit, colorem faciei
reparat, debiles renes confirmat, ebrietati ac cra-
pulæ occurrit, & conualescentibus omnibus val-
de prodest. Sed de multis id illi est admirabile,
quod contra auram pestilentem, venena, ac ve-
nenata, diuinitus opponitur, & præbitor,
quemadmodum sæpius exploratum vidimus.
Caterum, si quis volet ex tempore vinum cydo-
nites sibi comparare, sed superiore multò infir-
mius, assata cotonea, depellata, & adhuc calentia
in vi-

in vinum generosum mittat, & horis aliquot
 inibi maceret, deinde vinum illud percolet. Vel
 purgata cydonia & exenterata, in vino albo per- *Alia formu-*
 strenuo ac subtili, diem vnum vel alterum infuc- *la componē-*
 cari, & inebriari sinat, postea igni lento, & vase *di vini cy-*
 mundo, ad id accommodo, excoquenda compo- *doniati.*
 nat, vinumque illud transcolet, ac in vsum custo-
 diat. Si reliquias cotoneorum, vt paulò antè o-
 stendimus, condire volet, habebit cydoniatum
 non ignobile. Cui, post secretionem & sacchari
 misturam, si vnà etiā Rhabarbari optimi, & sub-
 tiliter puluerati, idoneam portionem adiecerit,
 aut clementer purgans simplex medicamentum
 aliud addiderit, & miscellanea illa confuderit,
 tribulauerit, & recoxerit, habebit præstantiss. cy- *Quomodo*
 doniatum, & valde accommodum aluo mouen- *fiat cydo-*
 dæ, & corpori vacuando, idque multò certius & *niatum la-*
 salubrius, quàm ex eo quod scammoniatum & *xatium.*
 diagridiatum Lugduno adfertur: quèadmodum
 in Horto nostro medico haud ita pridem multo-
 rum remediorum & secretorum accessione aucto
 & illustrato, scripsimus. Ad quem, vt reliqua
 cotoneorum secreta agnoscas, te libenter mitto
 & inuito. Inuenies illic quod didicisse iuuet.

Vinum Rosmarinatum.

Vinum ex Roremarino concinnatum, nouum
 non est, nec in nostra Europa inuentum: de quo
 hunc in modum scribit Arnaldus Villanouanus,
 autoris cuiusdam anonymi verba referens. Cùm
 essem, inquit, in Babylonia, multis precibus & in- *Inuētio vi-*
 stanti efflagitatione accepi à quodā vetulo & do- *ni Rosma-*
 cto medico Sarracenorum, virtutes Rosmarini, *rinacei.*

quas Rabi quidam pro summis habebat arcanis
nemini publicandis. Inter alias vinum propone-
bat, cuius compositio non degenerat à formulis
aliorum vinorum medicatorum. Eius facultates
planè sunt admirandæ in omnibus frigidis ægri-
tudinibus, præsertim capitis & neruorum. Lan-
guentem & deiectam appetentiâ excitat, cor suo
odore dilatat, spiritus omnes recreat, dissipatos
recolligit, cerebrum roborat, membra laxa & flui-
da stabilis, ac tremulas corporis partes confirmat,
tam potu, quàm fotu: dum facies eo eluitur, ele-
gātem ac summè pulchram reddit, expolit & eru-
gat. Si arteriæ brachiorum & temporum eo in-
tingantur, & foueantur, illico vires cerebro & cor-
di communicant, & proinde auræ contagiosæ ac
pestilenti morbo valde occurrūt, partes illas prin-
cipes aduersus huiuscemodi luē armādo ac robo-
rando. Vsum insuper habet summum, ac faculta-
tes eximias, vt corpus reddat immune ab anthra-
cibus, furunculis, scabie, & malignis pustulis om-
nibus, excrementitiis superfluitates ac superflua &
mucosa excrementa dissipando, & internas cor-
ruptiones emendando. Pituitam incīdit, melan-
choliā diluit, sanguinem emaculat, obstructa
referat, crassa tenuat, lenta diffecat, & ab omni
corruptela corpus vindicat. Quandocunque os
vino isto colluitur, suauem & odoriferum con-
ciliat halitum, dentes emundat, gingiuas robo-
rat, & si quod vitium illis inest, ad vnguem cu-
rat. Hulcera manantia & humida resiccat, pu-
tridisque febribus summè auxiliatur. Si quis à
longa infirmitate reualefcens, pane tosto, &
huic

*Mire facul-
tates vini
ex Rore ma-
rino.*

huic vino intincto, necnon faccharato, ieiunus ^{Renaleſcē-}
 vtatur, collapsam appetētiā suscitabit, ac ven- ^{tes ex longa}
 triculo summè commodabit. Phthificos, hec- ^{infirmi- tate.}
 cos, paralyticos, lethargicos, epilepticos, cardia-
 cos, quartanarios, cœliacos, pulmonarios, poda-
 gricos, nauseabundos, & fluxionibus obnoxios
 quosuis, tam potu, quàm fotu, mirum in modum
 adiuuat. Quod etiā præstare fertur vinum mace-
 rationis & decoctionis florum eiusdem. Sed ex
 omnibus facultatibus, quas præstātissimas habet
 vinū istud, ea est, quòd theriaces vicarium vbique
 habetur, cōtra venenatos cibos & potiones, nec-
 non venenata omnia, aut veneni naturam habē-
 tia. Quod postremum erit, mirandum in modum
 auxiliatur mulieribus, quæ mensium suppressio-
 ne & vteri affectibus laborant: facitque plurimū
 ad conceptus, etiam si longo tempore desperati
 sint. Hæc partim ex Villanouano, partim ex mul-
 torum experimentis & libris, bona fide hîc tibi
 communicare & impertire voluimus.

*Vinum Ros-
marinatum
theriaces vi-
carium.*

*Vinum obstructions aperiens, & melan-
cholicos emendans.*

Fit ex foliis & radicibus cichorii, scolopen-
 dræ, endiuix, & aliquot summitatibus absin-
 thij. Quæ post longam macerationem in vino,
 & sufficientem decoctionem percolantur, & vi-
 num aliud superfunditur, recoquitur, ac postre-
 mò per colatorium exceptum, priori miscetur,
 & in vase idoneo reseruatur. Si insignem ama-
 rorem, aut gustum aliquem ingratum præ se tu-
 lerit emendabitur, quo dictum est modo in fru-
 ctibus medicatis. Valet tale vinum ad tollendas

*Vinum ad
omnes ob-
structions.*

obstructiones hepatis, lienis, & viscerum, amolendosque affectus hinc natos: quales sunt icterus, nubilium pallidi colores, & similes. Si vicia vna, vel drachmæ decem epithymi & polypodij quercini, modicè contusorum, macerentur in felibra generosi vini albi, & leniter ferueant, deinde percolentur & hauriantur, melancholicis ope-
Vinum pro melancholicis. pem miram adferent, si potio per aliquot dierum interualla repetatur. Compositio copiosa fieri poterit, & ad vsum reseruari.

Vinum Euphragiatum ad oculos.

Mittitur Eupragia in mustum, & quibus dictum fuit modis conficitur vinum, cuius vfu oculi senum iuueniles fiunt. Nam impedimenta
Impedimentorum visus ablatio. quibus visio deprauatur, aut imbecillior euadit, ab omni homine cuiuscunque fuerit ætatis, habitus & temperamenti aufert. Noui quædam, inquit Arnaldus, multo tempore nihil videntem, & hinc vitam miserè trahentem, qui intra annum præsidio huius vini, visionem sibi reparauit. Nam eo priuilegio dotata est planta vnde conficitur, vt vitiatis oculis præsentissimo sit remedio: adeò quòd si puluis eius cum vitello oui exhauriatur, rem miram in restauranda visione præstabit. Idẽ fiet si cum vino albo propinetur, cui præmacerata vel præbullita sint aliquot fœniculi grana. Cuius rei testes sunt multi adhuc superstites (inquit Arnaldus) & fide digni, qui facto experimento, literas etiam minuscultas & subtiles legerunt, cum antea, absque perspicillis & ocularibus, ne maiusculas quidem videre possent. Si id vini aqua fœniculi temperaueris, eius vires summè augebis.

Vinum

Vinum Enulatum.

Vinum in quo per triduū macerata fuerit Enula
cāpana, seu Heleniū, mirabili effectū visum illu- *Enula cam-*
strabit, & pesti pugnabit, menses ac vrinas moue- *pana reddit*
bit: inflationibus, torminib⁹, serpentiū morsibus, *præcordia*
& tussi ac pectoris vitiis etiānum auxiliabitur. *sana.*

Vinum Saluiatum.

Quocunque fiat modo vinum è Saluia, siue per
decoctionem plantæ in vino, siue per suspensio-
nem eiusdem in sacculo, mirabilis est vsus & fa-
cultatis aduersus gingiuarum vitia & relaxatio-
nes, dentium vacillantium dolores, neruorum &
neruosarum partium affectus, paralyfim, contra-
ctionem, conuulsionem, tremorem, & similes. *Saluia in*
Nam neruos valde roborat, recreat, ac sustinet, *neruorū af-*
tam potu, quā calente fotu, post longam & *fectibus præ-*
blandam frictionem. Nec quidquam est, vt tra- *stantissima.*
dit Arnaldus, eo præsidio certius ac melius. Pro-
dest etiam aduersus epilepsiam, quæ vitio stoma-
chi, vel vteri, per partium sympathiam & con-
sensum excitatur. Reliqua tibi conferenda erunt,
cum his quæ de facultatibus Saluiæ scripsimus in
nostro Horto medico: nam medicata vina, eorū
vires referunt, quibus remiscuntur, vt ex Diosco-
ride antea adnotauimus.

Vinum Hyssopites.

Hoc vinum cum glycyrrhiza dulcoratum, vel
saccharo, propriè & peculiariter vinū senum di- *Vinum senū*
ci solet. Nam vim habet digerendi, incidendi, te- *et pituitos-*
nuandi, tergendi, aperiendi, attrahendi, & vrinas *orum.*
mouendi. Magno est auxilio in humida tussi, &
epilepsia, maximè puerili. Humiditates ventricu-

li & vteri deficcat, potu & fotu. Pulmonis brō-
chias ab infarctu & obftructione liberat : vias
omnes vocales à pituita expedit, hydropicos iu-
uat, & humiditate laxatas partes, fomentis cali-
dis deficcat, reficit ac roborat.

Vinum Fœniculatum.

*Multæ vti-
litates ex
vino fœni-
culato.*

Conficitur hoc vinum ex femine fœniculi, va-
lētque plurimùm aduerfus oculorum caliginem,
ventris flatus & tormina, hydropem, & cache-
xiam, seu malum corporis habitum, in pueris ma-
ximè. quod se expertum tradit Arnaldus. Præ-
terea venenis ac cibis malarum qualitatuum oc-
currit, & contra tuffes, pulmonisq̃ vitia sum-
mè opitulatur. Lac & genitale semen multipli-
cat, naufeam tollit, laterum dolores sedat, coli-
cos cruciatus demulcet, ventos internos diffipat,
coctionem iuuat, obftructa aperit, & fplenis, he-
patis ac ventriculi labores finit. Si ex radicibus
componatur id vinum, nephriticis & renum cal-
culo vexatis medebitur, vrinas proliciet, veficæ
commodabit, ac menftrua foluet.

Vinum Eryngatum.

*Vinum con-
ceptus ad-
iuuans.*

Fit, vt cætera vina, tam radice quàm tota plāta.
Strāguriā & vrinæ ftillacidium ftatim foluit ad-
dito faccharo, & ad generationē mulieres ceffan-
tes excitat, imò etiam viros, semen augendo. Mē-
fes ac vrinas pellit, & tormina inflationēq̃ di-
fcutit. Prodeft etiam contra iecinoris vitia, vene-
na, peftem, & alia à multis experta.

Vinum Anifatum.

Obftructiones internas liberat, flatus difcutit,
ructus acidos componit, coctionem reparat, &
coli

coli excarnificationes emendat. Sed omnium maximè mulieribus prodest, quibus lac multiplicat, si comite optimo saccharo affatim diebus aliquot hauriatur: nam sic efficacissimum esse censetur. Renum dolores & vitia ex flatibus amolitur, ac arenulas ab iisdem clementer excludit: maximè si quis præsumpserit dianisum & diatragacanthem. Nam statim cruciatibus sedatis, à congestis arenulis emundantur renes, & vnà cum vrinis eluuntur.

Remedium optimū aduersus renis arenulas.

Vinum Rhodites, seu è Rosis.

Æstiuum dici potest vinum hoc, quòd per æstatem & calores corporibus summè conueniat. Fit ex rosis rubris exunguatis, desiccatis, & musto, vt dictum est, impositis ac tractatis. Idem multò citius, sed imbecillius, concinnabitur, si in vini amphoram tantum rosaceæ aquæ immittatur, quantum cuiusque gustus, & odoratus ferre poterit. Internos æstus refrigerat, cor & viscera roborat, facultates corporis vaneſcentes sustinet, mēbro- rum laxitatē firmat, dissoluta refarcit, dissipata recolligit, diffluētes sudores continet, putredini resistit, & pestilenti auræ ac febri, præstantissimum est remedium. Biliosis & calidis naturis admodū est salubre, efficacitèrque prodest contra lyenteriam, dysenteriam, retētricem imbecillam, vomitum, nauseam & syncopem, maximè si aqua pluuiali & chalybeata temperetur. Si eo frequenter os colluatur, præter quàm quòd dentes imbelles firmabit, & fluidas gingiuas roborabit, etiam halitus summam gratiam præstabit. Si facies eo lau- uetur cum succo limoniorum, indicibile decus, &

Vinum æstiuum.

Miræ facultates vinū rosacei.

Faciei decus & venustas.

admirandam venustatem illi comparabit. Si guttula vna oculis instilletur, illorum aciem emendabit. Nam ratione vini detergebit ac munda-
bit, & rosarum causa, oculorum substantiam roborabit, recolliget, ac firmabit.

Vinum Halicacabi, seu Alkekengi.

Extempora-
nea compo-
suo vini
Halicaca-
bati.

Aduersus
virentia.

Remedium
prestantissi-
mum pro
nephriticis.

Pulcherri-
ma historia.

Hoc vinum fit ex Halicacabi acinis seu cerasiis, quando sub vindemiâ in suis vesiculis flauescunt, & hinc maturitatem præ se ferunt. Compositio cadit in aliquem modorum initio descriptorum. Si ad extemporaneam concinnationem vrgeret necessitas, hac incedes via. Aliquot ex dictis cerasiis in generosissimo vino albo conterentur, macerabuntur, vna & altera ebullitione feruebunt, percolabuntur, & addito saccharo, vel tantillo cinnamomi, si opus erit, vinum haurietur. Valet contra dysuriam, vrinæ inuitam retentionem, ac difficilem eius expulsionem. Nam statim illam elicit, & quantumcunque suppressa fuerit, abundè fluere cogit: vnà è renibus arenulas adeò copiosas, & attritos calculos secum educens, vt manu excipi & facilè discerni possint. Hinc fit, vt assuetus, & domesticus illius vsus, nephriticos & calculosos multos à sæuissimis cruciatibus, ceu à quopiâ immani tortore, quasi diuinitus, me monitore & consultore, eripuerit. Sed vsus illius imperabam, circa nouilunia & paulò post, repurgato prius corpore cum recenti cassia Rhabarbarata. Si inueteratus erit affectus, vt in senibus, longiore mora & vsu opus erit. Sed eam in rem mihi succurrit historia, ab Arnaldo Villanouano ad hunc descripta modum. Fuit tempore meo,
Cardina-

Cardinalis quispiam, cui per totum quatrimum adeò urinā supprimebatur, ut iam totus venter inferior, vtris modo, miserè turgeret: ex quo nihil promouentibus remediis, pro deplorato & conclamato habebatur, nisi quidam medicus Empiricus, velut ad machinas deus, opportunè illi adfuisset, & magno ac fœlici successu, vinum halicacabi propinasset: nam hinc vsque adeò solutus fuit ei vesicæ sphincter, & ostiolum, ut concham vnā, inquit Arnaldus, iugiter effuso & reddito *Empiricorū fortune im-* lotio, impleuerit. Quo solo experimento medicus ille, alioquin ignobilis & parum eruditus, *prouisse.* magnus ac diues euasit.

Vinum Caryophyllatum.

Caryophylli sacculo aut linteo raro inclusi, merguntur intra mustum: vel, quod satius est, suspenduntur. Vinum valebit contra asthma antiquum, & putrem senum tussim, syncopem & epilepsiam. Coctionē iuuabit, frigidum stomachum recreabit, & halitus suauitatem conciliabit. Verum enim uerò quia corpus summè calfacit, consultiſſimum fuerit, ei vel saccharum vel glycyrrhizā addere, aut aquam rosaceam. *Senibus vinum accommodum.*

Vinum Gramineum.

Componitur ex radicibus graminis seu centinodia, vel polygoni probè mundatis & elotis. Lumbricos occidit, renes ab arenulis vindicat, vesicam lotio grauidam & impeditam exonerat, obstructions hepatis aperit, necnō mesaraicarum, quæ ex cruditatibus fiunt. Dolores arthriticos placat, vacuata eorum materia pituitosa per urinas. Nam radix graminea etiam inter diuretica *Ad urinæ impedimenta & labores.*

Vinū optimū & valde probatū. recensetur. Si vinum id concinnare voles ex Polygono mare, seu centinodia, quam officinæ corrigiolam vocant, & linguam passeris, habebis præstantissimum auxilium, mihi sæpenumerò in quamplurimis fœlicissimè expertum ad vitia omnia renum & vesicæ: maximè contra arenulas, calculum, nephritim, dysuriam, & colicos ex his cruciatus.

Vinum Ebulatum, seu ex Ebulo vel Chamæactæ.

Compositio ebulati vini. Vinum hoc solutivum est alui, & fit ex acinis ebuli maturis. Qui vindemiæ tempore parum calcati, in musto feruent, despumantur, per colatorium vimineum transmittuntur, & vinum defæcatum vsui custoditur. Aliter, cum musto, lento igni feruent, donec pars tertia absumpta fuerit: deinde spuma exclusa, nocte vna sub dio quiescunt: postridie, vt prius, percolantur. Sunt qui pro acinis radices vsurpent, & quo dictum est modo, componant. Pituitam & bilem trahit, hydropi medetur, vulvarum claustra aperit, vlceribus tam internis quàm externis prodest, ac omnium maximè ischiadicis, podagricis, & lue Veneræ infectis. Nam vi sua deiectoria, dolores eorum mirificè demulcet, vacuata & reuulsa materia, quæ ad fluxum parata erat, & iam iam fortassis viam sibi fecerat. Sed stomacho nonnihil incommodat, ob id odoratis in vinum missis recreandus, ac roborandus erit.

Vinum aduersus luen venerem.

Vinum, fœtum in grauidis continens, & steriles ad concipiendum præparans.

Vinum flatus è corpore deturbans, & grauidas ne abortiant summè adiuuans, fœtūque, donec legiti-

legitimum adfuerit pariendi tempus, illæsum ac vegetum custodiens, hâc habet compositionem. Accipe seminũ apij, mēthæ siccæ & ammeos, singulorum drachmas tres : masticis, caryophyllorum, cardamomi, rosarum rubrarum, singulorum drachmam vnā : cinnamomi, corticum radicum capparum, castorei, zedoariæ, ireos Illyricæ, singulorum scrupulos duos, sacchari albisissimi & optimi libras duas. Fiat ex his omnibus vinum, quo solet modo componi aromatites, vulgò Hippocraticum nuncupatum. Vfus erit manè & serò, parua quantitate. Roborat vteri ligamenta, vterũque ipsum exhilarat, & virtutem eius retentricem ad perferendum onus gestationis summè iuuat. Præterea, steriles, ob flatulentam vteri dispositionem, vel eius frigiditatem, humiditatem, aut lubricam naturam, quæ genitale semen sibi conceditum diffluere sinit, emendatis & reparatis huiusmodi vitiis, ad concipiendum, retinendum & generandum habiles reddit. Hactenus, maxima ex parte, Arnaldus Villanouanus, medicus & philosophus excellentissimus, quem pro nostra tenuitate, paulò tersiùs loqui fecimus quàm ferebant tempora, in quibus prauè, sic satis, scribebat, sed rectè & peritè medicinam faciebat, sat superque persuasus, remediis, non verbis, morbos curari. Alia medicata vina ex quibuscunque plantis & rebus medicamentosis ac salubribus, iuxta præcedentes formulas componi poterunt, quorum facultates, miscellaneorum illis immisforum facultatibus, conformes erunt.

*Compositio
præstantissim
is vini.*

*Sterilitatis
cause, et cõ
cepim im
pedimenta*

f ij

ANTONII MIZALDI
VINVM GVAIACI, ET EIVS
LEGITIMA COMPOSITIO, AC
VERA EXHIBITIO: CVM EXACTA
methodo curandæ luis venereæ, seu scabiei
Hispanicæ, aut morbi Neapolitani, ex Petro
Andrea Matthiolo Senensi.

*Error est im-
postura quo-
runda.*

CA V E N D V M est à quibusdam impostori-
bus, qui cùm sint earum ignari rerum quæ
ad medicæ facultatis contemplationem spectant,
dum lignum Guaiaci, vel eius cortices ex vino
decoquunt, cyclaminum, bryoniam, pityusam,
colocynthidem, & turpetum admiscent, atque
alios mille cacodæmones, qui eos de medio tol-
lant. Quippe nulla habita temperamenti, ægri-
tudinis, temporum anni, sexus, nec ætatis ratio-
ne, singulis diebus huiusce decocti tepidi cya-
thum omnibus indifferenter potandum exhibent.
Quo fit, vt si forte quadam vnum quandoque
perferant, decem postea iugulent, tanquam im-
probi carnifices. Verùm, vt quisque horum ma-
nus euitare, atque effugere possit, operæpretium
visum est, vini Guaiaci conficiendi rationem sub-
iungere, ac subinde hauriendi modum addere.
Sumito igitur ligni Guaiaci præstantissimi, limâ
in scobem tenuissimam attriti, aut tornatili in-
strumento minutim concisi, libras quatuor, cor-
ticum eiusdem libras duas: cardui benedicti li-
bram vnâ & semis: adianti, aspleni, florum
vtriusque buglossi, cuiusque libram: cassiæ odo-
ratæ drachmas sex: seminis anisi sesq' vnciam, sac-
chari libras quinque. Deinde coniiciantur omnia
in ca-

*Compositio
vera & le-
gitima vini
Guaiaci.*

in cadum vinarium mundum aptæ capacitatis, desuper affusis vini albi quamoptimi & feruentis, libris centum & quinquaginta, mox diligenter vas operculetur, omniâque sic macerari triduo dimittantur. Post triduum verò linteo percolentur, asserueturque huiusce macerationis vinum, in alio vase ad ægotantium potum. Si quidem bibitur hoc tam in prandio quàm in cœna, secundi Guaiaci decocti loco: non manè, neque vesperi, serapij vice, quemadmodum temerè multi facere consueuerunt. Hoc idem vinum longè etiam melius, & maiore quantitate vinemiarum tempore confici potest, admixtis ligno, cortice, ceterisque aliis, recentibus vuis albis in mustum compressis, ibique tandiu dimissis, quousque mustum efferuescere desinat, & pellucidum, clarumque reddatur: veruntamen multiplicanda sunt omnia, quæ conueniunt medicamenta, pro vuarum ratione.

*Alia vini
Guaiaci cõ-
positio vin-
demie tem-
pore.*

Præter huius vini potum cibus associandum, bis in die, manè scilicet & vesperi, tribus aut quatuor horis antea quàm sumatur cibus, ægotantibus exhibeo decocti ligni ex aqua, secundum communem medicorum vsum senas vncias, admixtis vnciis duabus liquoris, hoc modo parandi. Sumito primum adianti, lupi salictarij, fumarie, aspleni, fenæ, singulorum manipulos tres: radicem centaurij magni, glycyrrhizæ, filiculæ, vtriusque buglossi, singulorum vncias quatuor: seminis anisi, melanthij, florum fatiui & erratici buglossi, omnium santalorum, cassiæ, quam cinnamomum vocant, singulorum drachmas quin-

*Compositio
liquoris præ-
stantissimi.*

f iij

*Sene præ-
paratio o-
ptima.*

que. Hæc ex aquæ libris viginti quatuor, deco-
quantur ad tertias, demum colentur. Sumito de-
inde præstantissimæ senæ, libras duas: coniecito
in vas fictile oris angusti, demum percolatum de-
coctum feruens superimponito, ac inde obtura-
to fictilis ore puluinari anserinis plumis farcto,
ignique prius calefacto, fictile inuoluito, & loco
calido collocato, ac ita per diem & noctem repo-
nito. Postridie verò manibus sena premitur, mox
dilutum percolatur: cui adiiciuntur diluti rosa-
rum efficaciter aluum subducentis libræ sex, sac-
chari libræ octo: efferuescunt deinde simul sub-
iecto igne quousque tertia pars vaneſcat. Quo
facto additur electissimi Rhabarbari minutim
concisi vncia, ac ita iterum feruent omnia, donec
Zulapij modo consistat liquor. Postremò perco-
latur linteolo, & vase vitreo reconditur. At si æ-
grotantes multa pituita redundant, decocto præ-
scripto, optimi turpeti vncia vtiliter addi potest.

*Victus ratio
pro diata-
riis venereo
morbo cor-
reptis.*

Superest victus ratio, quæ ægro talis præscri-
benda est, scilicet vt tam in prandio quàm in cœ-
na edat panis ternas tantum vncias, sitque is si-
milaceus, ac probè in clibano coctus: adhæc tan-
tundem carnis pullorum gallinaceorum, perdi-
cum, attagenarum, turdorum ac auicularum, in
syluis, vineis ac montibus victitantium, assatæ
potius quàm elixæ: quin & vuæ passæ modicum.
Bibat autem oportet præscripti vini æquam cum
cibo mensuram. Quòd si quis purum id bibere
non posset, diluatur aqua quæ in phialis vitreis
addita Guaiaci vnciola, breui temporis spatio
efferbuerit.

Tempus

Tempus huic curationi aptissimū est Ver, Mar- *Quo tēpore*
tio, Aprili & Maio mensibus. Quòd si hoc tem- *instituen- de*
pore fieri non possit, fiat mēse Septembri in Au- *dieta & cu-*
tumno. Nam sicut æstiuus ardoribus, & exurente *ratio.*
iam Sirio, non modò diuturna pharmaca, sed ne
quidem breuia tolerant homines: ita nec bruma-
li tempore, dum ingenti frigore sæuit hyems. In-
terea ægris sine metu noxæ indulgere licet, modò
cæli serenitas adsit, vt quādoque in proximis hor-
tis, ac viridariis solatij causa, lento gradu deambu-
lent. Quippe quoniam huiusmodi hortorum
amœnitate, animus plurimū leuari solet.

In hac etiam curandi ratione, quosdam magis,
alios minùs perseverare oportet, pro morbi ne-
cessitate, & salutis mensura. Hac ergo ratione vi-
num Guaiaci exhibitum, non modò medetur cui- *Quib⁹ pro-*
que acerrimo Hispanæ luis & Neapolitani mor- *sumi gua-*
bi incommodo, sed etiam diuturnis articulorum, *iaci exhibi-*
capitis, neruorum, ventriculi, iecinoris, lienis- *tio.*
que morbis pituita genitis, mirificè succurrit. Nec
minùs etiam podagra laborantibus opem fert,
modò diuturna admodum non fuerit ægritudo.
Porro in hoc etiam illud obseruandum est, quòd
ego Guaiaci vinum iis tantum potandum exhi-
beo, quibus tantum pituita redundet, vel saltem
non exuperet bilis. Si quidem biliosis secundum
ac tertium ligni ex aqua decoctum, vini loco sem-
per cum cibis præbendum censui, vt communi-
ter ab aliis fieri solet. Hactenus Andreas Matthio-
lus Senensis, medicus doctiss. & diligentiss. suis
in Dioscoridem Commentariis.

ANTONII MIZALDI
PARALIPOMENA QVÆDAM

vinorum medicatorum, & hinc variis
morbis variè medicātium.

Vinum ad præcautionem generationis calculi.

ACCIPIENTÆ sunt radices & folia pentaphylli, radices graminis, fœniculi, & petroselinii, singulorum ad manipulum vnum: quæ ubi in vmbra reficcata erunt, per tempora vindemiæ collocabuntur in mundo vase & doliolo, superinfuso musto albo, eoque generosissimo, quantum satis erit ad proportionem immissorum miscellancorū. Peracta vini ebullitione & feruore, diebus aliquot post, transfusabitur, vt ita dicam, hoc est, in aliud vas reponetur vinū illud, neglectis materiis, quæ ibi deferuendo macerata fuerunt & proprias qualitates reliquerunt, tum demum diligenter & accuratè custodietur in vsum eorum qui calculo obnoxij erunt: ita vt, ad præcautionem tantum octauo quoque die, vel his in hebdomada hauriāt uncias treis, vel quatuor, sub diluculum: non neglecta ratione corporum ætatum, partium anni, &c.

Vinum ad maculas, sordes & defædationes faciei.

Tere radicem serpentariæ, & in vino albo coque vsque ad tertiæ partis decocti consumptionem: postea cola, & ex eo vino faciem abluere toties, donec emaculata appareat. Quod paucis diebus fiet, si manè & vespere id quotidie persequi velis.

*Vinum contra ventositates, raucitatem,
tussim & asthma.*

Vinum

Vinum istud facilè tibi comparabis, si vinde-
miæ tempore cum musto ebulliant, & vires suas
transmittant, & vt ita dicam concorporent ani-
sum, fœniculum & glycyrrhiza. quæ postrema
in duplo aliorum esse debet. Idem vinum fieri
etiam potest, urgente necessitate (quæ moræ im-
patiens esse solet) ex decoctione rerum prædi-
ctarum in vino domestico, vel aliunde, quouis
tempore, comparato, modo generosum id fuerit.

*Vinum aqueum, ad deludendos in-
firmos sitibundos.*

Habe ampullam, aquæ optimæ plenam : cuius
orificium pollice superposito tantisper claude,
donec in vas rubro vino & odorifero plenum
illa descenderit : vbi eius fundum attigisse noue-
ris, digitum tolle, & ibi ampullam, diu satis, re-
linque. Cùm hinc extrahenda erit, eo modo quo
prius, iniecto ad eius osculum pollice, pruden-
ter extrahe. Videbis paulò post in ea colorem vi-
ni cum exiguo illius sapore : à quo inscius ægro-
tans, summo suo commodo decipietur : dabi-
túrque ei, ad hunc modum, beneficium per im-
posturam.

*Vinum faciem purpurissans & egregio colore illu-
strans, pro mulierum ornatu & mangonio.*

In vino rubro tantisper bulliant brasiliæ ramen-
ta & alumen, saccharinum vocatum, donec è
sex partibus decoctio ad vnâ redeat, vel pauxil-
lo plus, vbi opus erit, cum bombace, vel gossy-
pio, seu cotone, vt cum vulgo loquar, facies blâ-
dè & liniatur, & clementer tractetur, votis ride-
bit amantum.

*Aliud vinum faciem erugans & expoliens,
necnon manus dealbans.*

Id præstabit vinum in quo tandiu agitaturn fuerit albumen oui, donec liquidum & fluxile appareat. Sed expedit secundo quoque die renouari. Huius ablutio, cutem deterget, pellem molliculam ac subtilem reddit, sanguinẽ ad superficiem educit, corrugationes complanat, & fordeis omneis exterminat.

*Vinum reparans visum, & illum conseruans,
multaque alia salubriter præstans.*

Compara tibi foliorũ & radicũ betonicæ, caryophyllatæ, euphragiæ, chelidoniæ, rutæ domesticæ & verbenæ, singulorũ manipulũ vnum: seminũ anisi & fœniculi, singulorum vncias duas: contunde parumper, & vnà probè colliga: tum demum proiice in doliolum musti generosi, quando ebullire satagit, ibique stare permitte donec remissus fuerit totius ebullitionis feruor, ac dies aliquot ampliùs. Post hæc, transfunde vinum id in aliud vas mundum, & ex proba materia concinnatum, tuũque in vsum & amicorum accuratè custodi. Cũ eo vti voles, tertio quoque die id facito, ieiuno stomacho treis vel quatuor vncias hauriendo: plũs minũs, pro cuiusque ætate, corporis modulo, temperamento, partis anni natura, & aliis, in talibus obseruare solitis, de consilio docti, periti & cordati medici: quem tibi consulendum & audiendum suadeo & moneo: ne quid tua deliret amissis.

COM-

MEDICA ARTIFICIA. 38
COMPOSITIO PRÆSTANTISSI-
MI VINI ET DILUTI SENÆ:
secundum Ioan. Mesuem, &
Andr. Matthiolum.

VINO musteo albo, inquit Mesues, miscebat quidam vim magnam Senæ, post tres menses potandum dabat, sicque purgabat cerebrū, & sensoria instrumenta, gaudiumq; augebat. Sunt qui decocto Senæ cum prunis & spica, fœliciter purgent: sed modicam coctionē sustinet. Infunditur ab aureis tribus ad vnciā vnam. Clementer *Senæ facultates præstantissimæ.* deturbat melancholiā & bilem vltam à cerebro, sensuum organis, pulmone, corde, hepate & liene. Proindeq; morbis dictarū partiū, ab humore huiusmodi proficiscentibus succutrit, vt melancholicis febribus & antiquis: gaudium gignit, ablato humore sine causa externa tristate. Floridum corpus efficit, & viscerū obstructions aperit. Venio ad eximiam illam & exactam præparationem diluti Senetici, aut, si mauis è Sena, quam *Compositio diluti Senetici præstantissimæ.* Andreas Matthiolum medicus doctiss. hunc in modum præscribit. sumuntur foliorū electissime Senæ drachmæ sex: zinziberis, aut cinnamomi contriti, drachma vna: florum buglossi drachmæ duæ: miscenturq; omnia, & fictili vitreato, aut stanneo vase angustī orificij excipiuntur, affusisq; feruentis aquæ, vel feri caprini vnciis decem, vasis osculum adeò occluditur, vt nullus omnino spirādi pateat exitus. His peractis, puluinari plumis anserinis farcto, igniq; calefacto vas inuoluitur, reponiturque in arca, vbi pernoctare finitur. Sic

enim conseruato calore, dilutū omnem facultatē
Vires diluti in se recipit. Educet non solum bilem vtramque,
Senetici. vt ex Mesue diximus, sed etiam pituitam, vt tradit
 Actuarius, & experientia probat, adhuc aquas &
 serosa excrementa. Mundat cerebrum, cor, iecur,
 lienem, pulmonem, & omnes corporis sensus,
 confertque omnibus eorum incommodis: au-
 get iuuentutem, senium tardat, & animi hilari-
 tatem inducit. Cor roborat, maximè si commi-
 sceatur medicamentis, quæ illi sunt amica, vt
Mirafacul- violis, rosis, floribus vtriusque buglossi, & simi-
tates Senæ. libus. Præterea delirio, vt tradit Serapio, miri-
 ficè prodest, necnon amentia, resolutioni ner-
 uorum, phthiriasi, cephalalgia, scabiei, pustulis,
 pruritui & epilepsia. In vniuersum medicina est
 optima morbis omnibus diuturnis & melancho-
 licis. Decoctum foliorum eius & chamæmeli,
 cerebrum & nervos lotionem roborat, aciemque
 oculorum, & auditoriam facultatem plurimum
 emendat. Sed prætereundum non est, quod in
Morbus Hi- morbo Hispanico, ex Manardi sententia, maxi-
spanicus. moperè pollet, putres materias ac pituitam, con-
 tra Auerrhois opinionem, vacuando & expur-
 gando. Verum in facultatibus Senæ hinc versatum
 satis: quas qui fusissimè nosse volet, legat opu-
 sculum nostrum de Sena, planta hominibus in-
 ter alias omnes beneficentissima & saluberrima.
 Illic inueniet quod didicisse iuuat.

*Observationes & Annotationes quædam in præ-
 cedentes Vinorum medicamentorum &
 medicantium compositiones.*

VINA quæ in vsum medicum seligere & cōcin-
 nare

nare voles, alba, vel pallida, aut iis media, è generosa vite & benè maturis vuīs, non vitiatis, nec putribus esse conuenit : in quibus certis ex arte proportionibus, vt medica ars exigit, materiæ suis viribus exspoliandæ immergentur, mundo vase, & ex legitimo ligno cōformato : nisi maioris priscorum more, in vitreatis testaceis, & probè coctis figlinis, id exequi. Quo loco, naturali vini ebullitione à natura perficietur, quod arte est quæsitum, atque ita natura & ars se mutuò iuuabunt, mutuâsque operas inuicem præbebunt. Res enim in musto positæ, dum per naturalem eius ebullitionem in vase inuicem colluctantur, à vincente & fortiore musti virtute, suis exuuntur facultatibus ipsiq; musto, ceu hospiti, libèter committunt, & vnà corpus vnum efficiunt, eoq; modo, vt ita dicam, concorporantur & trāssubstantiātur, vt cum theologis loquar, vini calore id moliente. Quod quidem vinum, quo generosius & suauius fuerit, eò penetrabilius erit, & per singula corporis membra subtiliori actione ac velociori suas vires diffundet. Ex quo refocillata corporis natura, fortius & alacrius resistet his affectibus quæ illam premunt, grauant & lædunt. Adde, quòd dum medicæ materiæ in musto feruent & ebulliunt, id habent commodi, quòd earum virtus nequaquam in auras resoluitur & vanescit, nec aduritur, debilitaturue, aut fumum olet, vt fieri solet cum à materiali igne res ea à popularibus pharmacopœis perficitur. Suscipit itaq; & imbibit vinū qualitates rerum quibuscū miscetur, estque illarum gratus ac iucundus, ci-

rûsque delator ad minimas & occultas corporis
parteis, à quibus ob naturæ familiaritatē & dele-
ctationē, sanequàm libenter excipitur, & obuiis,
quod dicunt, manibus plausibiliter, amplectitur,
absque vlllo metu & horrore, vt fieri videmus in
purgantibus medicamentis, ob tetrum illorum
odorem, ingratum colorem, & abominandum
saporē, qui longè absunt à medicatis hisce vinis,
aut si adsunt, odor præsertim & sapor, facilè &
derepente occultari, ac emendari possunt, saccha-
ro, melle, glycyrrhiza, vuis passis, pulueribus
odoratis, vel similibus stomacho non ingratiss,
nec insuauibus. Sed in his omnibus omittendum
non est, quòd vinorum istorum penetratione,
celerique distributione per occultos corporis
meatus, vnà, eademq; via corpus expurgatur, &
viscera ab infarctu & obstructionibus, vinò viam
vi faciente illico liberantur, expediuntur & robo-
rantur: magno corporum commodo, & incôpa-
rabili iuuandi compendio. Nam reſeratis obſtru-
ctionibus libera datur excurrendi via spiritibus,
natiuo calore comitatis, in quo omnium vita ia-
cet. Quandoquidē natiuus calor pressus & cōcul-
catus, adeo debilis euadit, vt solita obire munia
vix possit, & concoquendo, purum ab impuro
ſecernere: vnde cruditates, putredines, & ex iis
morbi: Sed hæc quia huius non sunt instituti &
ſcopi noſtri, idcirco verbū non ampliùs addam.

*Finis Vinorum variè medicatorum, & ob id affectibus
corporis humani variis blandè medicantium,
Auctore ANTONIO MIZALDO
Monlucienſi, medico.*

